

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Viestinnän koulutusohjelma / Graafinen suunnittelu

Mira Viertokangas

LIVING LAB –KIRJAN TAITTOSUUNNITELMA JA KANSI

Opinnäytetyö 2014

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Viestintä

VIERTOKANGAS, MIRA

Opinnäytetyö

Työn ohjaaja

Toimeksiantaja

Maaliskuu 2014

Avainsanat

Living Lab –kirjan taittосуunnitelma ja kansi

45 sivua + 5 liitesivua

Lehtori Tarja Brola

Living Lab -hanke

taitto, layout, graafinen suunnittelu, julkaisut, kirjat

Opinnäytetyön aiheena on kirjan taittосуunnitelma ja kannen ulkoasu. Tavoitteena ei ole esittää lopputuotoksena valmista kirjaa, vaan yleisilme ja taittoesimerkkejä. Opinnäytetyössä käydään läpi taiton suunnittelun tekniset vaiheet taittopohjasta ja sen ominaisuuksista typografiaan, väreihin ja kuvien, kuvitusten sekä graafisten elementtien käyttöön ja perustellaan tehtyjä valintoja. Kirjallisessa osiossa mukana on myös värien ja muotojen symboliikkaa siltä osin, kun se liittyy julkaisun taittoon.

Kirjallinen osa pureutuu teknisen toteutuksen kuvaamisen ja perustelun lisäksi informaation esittämisen muutokseen ja hankejulkaisujen ominaisuuksien vertailuun.

Kuinka yhteiskunta vaikuttaa esittämiskäytäntöihin ja kuinka paljon internet-aikakauden journalismin trendit vaikuttavat kirjan suunnitteluun. Lisänä ovat projektinhallinnan haasteet ja niistä selviäminen, sekä pohdintaa graafisen suunnittelijan työstä asiakaspalvelijana.

Opinnäytetyön tavoitteena on tarjota kokonaisvaltainen kuva siitä, mitä kirjan taittoon liittyy niin teknisen toteutuksen, visuaalisten mielikuvien kuin graafisen suunnittelun alalla työskentelyn osalta.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Media and Communication

VIERTOKANGAS, MIRA

Layout scheme and cover design for Living Lab
-publication

Bachelor's Thesis

45 pages + 5 pages of appendices

Supervisor

Tarja Brola, Senior lecturer

Commissioned by

Living Lab -project

March 2014

Keywords

layout, graphic design, publications, books

The subject of this thesis is a layout scheme and cover design for Living Lab -project publication. Its goal is not to present a final completed version of the publication, but to show the general sample on how the pages can look.

The technical aspects of designing a layout are presented, from a grid and its properties to typography, colours and the use of illustrations, photos and graphic elements. In the written part of the thesis the symbolism and meaning of colours and shapes are also being reflected upon.

The change in the way people read and how these changes affect the content and the visibility of a publication is a part of the study. This has been executed by comparing some existing project publications with the desired look of the Living Lab -publication. In addition, how these changes reflect the changes in society have been pondered. The mental aspect of graphic design as a customer service oriented profession and dealing with project management are also covered.

The main goal of this thesis is to provide a general outline on what it takes to successfully create a layout scheme for a publication, taking into consideration technical execution, visual goals and social factor related to the field of graphic design

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
1.1	Lähtökohta	6
1.2	Living Lab-hankkeen esittely	7
1.3	Aikataulu	7
1.4	Oppimistavoitteet	8
2	TAITTO	9
2.1	Yleisilme	9
2.2	Gridi eli taittopohja	13
2.2.1	Marginaalit	14
2.2.2	Palstat	15
2.3	Typografia	16
2.3.1	Perustietoa fontista	17
2.3.2	Leipäteksti	18
2.3.3	Otsikot	20
2.3.4	Kuvatekstit, ingressit, nostot ja muut tekstielementit	21
2.4	Värit	22
2.4.1	Värimaailman valinta	23
2.4.2	Mitä väri on?	24
2.4.3	Värien symboliikka	25
2.5	Graafiset elementit	27
2.5.1	Sisällysluettelo	29
2.6	Kuvat ja kuvitukset	30
2.6.1	Tekijät -aukeama	31

2.7 Kansi	32
3 INFORMAATION VISUAALISTUMINEN	35
3.1 Medioituminen ja journalismin murros	36
3.2 Vertailu	37
3.2.1 Tilaa verkostoille -hankejulkaisu 2012	37
3.2.2 NET-OPPI E-oppimiskeskuksen hankejulkaisu 2005	38
3.2.3 Sammon taonnasta pohjolan pitoihin – osaamisen kehittämistä painoalalla	38
3.3 Havaintojen kokoaminen	39
4 PROJEKTIHALLINTA	39
4.1 Aikataulu	41
4.2 Vuorovaikutus asiakkaan kanssa	41
5 OMAT POHDINNAT	42
LÄHTEET	44
LIITELUETTELO	
Liite 1. Otsikkofonttiesimerkit	
Liite 2. Sisällysluettelo	
Liite 3. Esimerkkejä Tilaa verkostoille –hankejulkaisun taitosta	
Liite 4. Esimerkkejä NET-OPPI –hankejulkaisun taitosta	
Liite 5. Esimerkkejä Sammon taonnasta pohjolan pitoihin – osaamisen kehittämistä painoalalla -taitosta	

1 JOHDANTO

Joskus yksinkertaisimpaan lopputulokseen päädytään mutkaisimman polun kautta. Kirjan taittaminen kuulostaa yksinkertaiselta, mutta kun ottaa huomioon kaikki osatekijät, jotka vaikuttavat siihen, millainen kirjasta tulee, voi graafikon osa olla hyvinkin haastava. Kirjan visuaalista ilmettä muodostettaessa on otettava huomioon asiakkaan mieltymykset, loppukäyttäjän tarpeet, lukukokemuksen sujuvuuteen vaikuttavat seikat. Yhteiskunnan rakenteessa ja asenteissa tapahtuvat muutokset vaikuttavat sekä kirjan sisältöön että sen esittämistapaan.

Produktiivinen osa koostuu kirjan taitosta ja kirjan kannen suunnittelusta, joka sisältää valokuvauksen, typografian sekä kokonaisuuden sommittelun. Kirjan sisällön toimittavat useat eri kirjoittajat. Visuaalisesta sisällöstä vastaavat Johanna Kuusisto, joka tekee infografiikan ja kaaviot ja Hilla Hyppönen, jonka vastuulla ovat valokuvamateriaali ja piirroksat. Lisähaastetta tuovat useat sisällöntuottajat. Päätoimittajana toimii Jorma Fagerström, joka on samalla myös asiakkaan roolissa. Päätoimittajalla on vastuu teksteistä ja materiaalista, mutta taittajan rooliin kuuluu myös yhtenäisen linjan ja ilmeen säilyminen.

1.1 Lähtökohta

Sain toiselta opiskelijalta tiedon, että Living Lab –hanke tarvitsee julkaisulleen taittajaa, ja vastaava opettaja oli sanonut työn sopivan opinnäytetyöksi. Otin heti yhteyttä ohjaavaan opettajaan, josta tuli automaattisesti myös opinnäytetyön ohjaajani kun sovimme, että otan hankejulkaisun taiton tehtäväkseni. Olin tehnyt seminaarityönäni pienempimuotoisen hankejulkaisun, enemmänkin lehtisen, jossa oli parikymmentä sivua. Ajatus samantyyppisestä, laajemmasta työstä jossa olisi mahdollista kehittää ja syventää opittuja taitoja oli kiinnostava. Living Lab –hanke ei ollut minulle entuudestaan tuttu, tutustuin siihen vasta kuultuani opinnäytetyön mahdollisuudesta. Projektin kaavailtu aikataulu tuntui sopivan hyvin opinnäytetyön aikatauluun, ja koin tehtävän sopivan haasteelliseksi. Pieni epävarmuus aikataulun pitämisestä oli jo alusta lähtien, sillä kirjan kirjoittajat toimivat päätoimisesti joko

opetus- tai muissa tehtävissä Kymenlaakson Ammattikorkeakoulussa, jolloin aikaa kirjoittamiselle ei välttämättä löydy. Projektin rahoituksen kannalta aikataulu oli tiedossa, joten sen puitteissa oli pyrittävä toimimaan.

1.2 Living Lab -hankkeen esittely

Living Lab on käyttäjälähtöinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa, jota toteutetaan yhdessä loppukäyttäjien ja muiden asiantuntijoiden kanssa tosielämän ympäristöissä avoimen innovaation periaatteita soveltaen. (Heikkanen, 2012, 9)

Käytännössä Living Lab toiminnalle on määritelmiä yhtä monta kuin toteuttajia. Ammattikorkeakouluille Living Lab tarjoaa tavan yhdistää niiden perustehtävät, opetuksen, tutkimuksen ja aluekehityksen. Kenen tahansa on mahdollista käyttää Living Lab -toimintamallia lähes missä yhteydessä tahansa. Living Lab -toiminta sai alkunsa Massachusetts Institute of Technologyssa (MIT) 90-luvulla, jossa tutkittiin kotien suunnittelua ja teknologiaa. Suunnittelua pyrittiin edistämään rakentamalla tutkimusasunto jossa ihmiset käyttivät tuotteita ja teknologiaa osana jokapäiväistä elämäänsä. (Heikkanen, Örsterberg 2012, 9)

Living Lab- toiminta voidaan yksinkertaisimmillaan tiivistää neljään ydinelementtiin: käyttäjälähtöisyys, avoin innovaatio, ekosysteemi ja tosielämän ympäristö. Toimintamallissa rekrytoidaan loppukäyttäjää osaksi suunnitteluprosessia. Ammattikorkeakouluilla yhtenä mahdollisuutena on myydä Living Lab -palvelutoimintaa koulun ulkopuolisille toimijoille. (Heikkanen, Örsterberg 2012, 35)

Tuotekehitys etenee vaiheittain, valmisteluvaiheesta käyttäjätutkimukseen ja työpaja-toimintaan. Prosessin osia toistetaan tarvittaessa kunnes palvelu tai tuote on saavuttanut halutun lopputuloksen. (Heikkanen, Örsterberg 2012, 65)

1.3 Aikataulu

Aikataulu oli kirjaprojektiksi hyvin tiukka. Ensimmäinen tapaaminen asiakkaan kanssa oli marraskuussa, ja kirjan oli tarkoitus olla valmis maaliskuun 2014 lopussa.

Projektin loppuseminaari järjestettiin tammikuun 15. päivä 2014. Tähän mennessä kirjasta tuli olla jonkinlainen yleisilme tiedossa, muutama aukeama sekä kansiluonnoksia. Myös sisältö pääpiirteittäin tuli olla tiedossa.

Ensimmäisten tekstien, eli noin puolet kokonaismäärästä, oli määrä olla valmiina joulukuun 20. päivään mennessä. (Fagerström 2013, kirjallinen tiedonanto) Tämä deadline ei kuitenkaan toteutunut, ja joulukuun loppuun mennessä minulla oli käsissäni yksi lopullinen teksti. Toinen deadline teksteille oli 20. tammikuuta 2014. Uusia tekstejä ei kuitenkaan ollut saatu siihenkään mennessä kuin yksi kappale. Koska tähän mennessä oli ilmeistä, että aikataulu tulisi venymään, otin projektinhallinnan ja aikataulutuksen yhdeksi osaksi opinnäytetyön kirjallista osaa nähdäkseni kehitysmahdollisuudet paremmin.

En ollut alusta asti tehnyt itselleni selkeää projektiaikataulua, koska luotin siihen, että tekstien tultua ajallaan minulla olisi joustava aikataulu taiton osalta. Kun tekstien saapuminen viivästyi, koin parhaaksi asettaa itselleni tavoiteaikataulun, jonka mukaan kirja olisi mahdollista saada valmiiksi tavoitepäivämäärään mennessä, joka itselleni oli opinnäytetöiden palautuspäivä 2.4.. Kun maaliskuuhun mennessä kaikkia tekstejä ei oltu kirjoitettu, tein päätöksen sisällyttää opinnäytetyöhöni ainoastaan taittosuunnitelma ja esimerkkiluvut, sekä kannen suunnittelun vaiheet.

1.4 Oppimistavoitteet

Oppinnäytetyöni pääasiallisena oppimistavoitteena pidän ammattitaidon kokonaisvaltaista kehittymistä ja syventymistä. Myös ymmärryksen projektinhallinnasta tulisi selkeytyä. Pyrkimyksenäni on tarkastella suunnitteluprosessiani ja asiakastyöskentelyä kriittisesti ja analyttisesti tehden huomioita siitä, minkälaisia ongelmia projektin aikana voi tulla, ja millaisia ratkaisuja niihin on mahdollista löytää. Teknisesti toivon produktiivisen osan teon aikana kehittyväni sujuvammaksi ohjelmistojen käyttäjäksi ja löytäväni uutta innostusta suunnitteluun.

2 TAITTO

Taitto on tyylittelyä, jonkin julkaisun, esimerkiksi nettisivun, lehden tai kirjan eri elementtien sommittelua tietyllä alueella, toivottuun muotoon. Hyvä taitto on samaan aikaan informatiivinen, mielenkiintoa herättävä, helposti luettava ja ajatuksia herättävä. Henkilöä, joka tekee taiton, sanotaan taittajaksi. (Toivanen 2010-2014.)

Kirjan ulkoasulla on tärkeä osa siinä, jaksako lukija paneutua aiheeseen. Taitossa haasteena on löytää tasapaino helpon luettavuuden, ymmärrettävyyden, asiasisällön ja viihdearvon välillä. Hyvän taiton merkitystä ei välttämättä tajua, ennen kuin törmää huonoon taittoon. Informaatio ei löydy, eikä mielenkiintoisestakaan aiheesta jaksaa lukea. Taittamiseen vaikuttavat muun muassa kohderyhmä, käyttötarkoitus, resurssit, aikataulu. (Toivanen 2010-2014.)

Taitto koostuu useista osista. Typografiaan kuuluvat kaikki tekstielementit, kuten kuvatekstit, otsikot, leipäteksti ja lainaukset. Kuvalliset elementit kuten valokuvat, graafit ja kuvituskuvat tukevat tekstiä ja tuovat vaihtelevuutta, graafiset elementit kuten esimerkiksi sivun laidassa toistuvat värit, viivat ja logot tuovat oman lisänsä. (Toivanen 2010-2014.) Ilman kuvia tekstin asettelua on hankala lähteä viilaamaan, sillä teksti on aina suhteessa kuvaan ja toisinpäin. Tässä luvussa käyn läpi tekemäni valinnat niin taittopohjan, typografian kuin värienkin osalta. Kerron myös kirjan ilmeen ja tunnelman kehittymisestä.

2.1 Yleisilme

Ensimmäisessä tapaamisessa asiakkaan kanssa keskusteltiin kirjan yleisilmeestä. Asiakkaalla oli itsellään jonkinlaisia visioita siitä, millainen julkaisusta tulisi tulla. Hän heitti ilmoille sanoja raikas, kuvapainotteinen, uudenlainen, palasteinen, jopa sekava. Tarkemmassa kaikille kirjan tekemiseen osallistuville tahoille menneessä tiedonannossa oli kuvailtu kirjaa seuraavasti:

Kuvitus ja taitto ovat sanoman ja fiiliksen kannalta tärkeämpi kuin teksti. Layout ja kuvat, piirroksot, kaaviot ym. yhdessä tekstin kanssa rakentavat kirjan informaation. Ei kaavamaisista leipätekstimassaa. Palasteltu ja monimuotoinen jäsennys. Korostuksia, nostoja, tietoiskubokseja ja

kuvioita! Lainauksia odottamattomista lähteistä (elokuvat, pelit, sarjakuvat, proosa, runous, sananparret kansan viisaukset (J. Hermunen), opiskelijan suusta, mukana olleiden sammakot ym). Saa nauraa ja vähintäänkin pitää hymyillä. Tavoitteena on lukijan viihtyminen samalla kun omaksuu tiedon. Rennosta esittämistavasta huolimatta tieto tarjolla vakuuttavasti (vrt. Tietoiskut). (Fagerström 2013, kirjallinen tiedonanto)

Projektin alkuvaiheessa, ennen tarkempia ohjeita, lähdin pohtimaan kirjan kokoa ja mallia, koska asiakas toivoi minulta ehdotuksia. Mietin alusta lähtien, että kirjan koon olisi hyvä sijoittua johonkin A4/A5 paperikokojen välimaastoon.

Lähdin miettimään kokoa siltä pohjalta, että kyseessä olisi puhtaasti oppikirja. Kokonsa puolesta oppikirjan tulisi olla helposti mukana kannettava, helppolukuinen ja sellainen että siinä on mahdollisesti tilaa omille merkinnöille esimerkiksi marginaaleissa. A5 olisi kokonsa puolesta helppo kantaa mukana, sillä se mahtuu useimpiin laukkuihin, joten sen mukana kuljettamiseen olisi pieni kynnyks. Toisaalta pieni koko asettaa rajoituksia taitollisesti ja mahdollisesti hankaloittaa luettavuutta ja ymmärrettävyyttä. Mikäli tekstin fonttikoko pyritään säilyttämään helppolukuisena, saattaa olla että sisällön asettelu kärsii ja saman aihealueen tekstejä joudutaan jakamaan useammalle sivulle, mikä saattaa katkaista ajatusprosessin ja näin ollen hankaloittaa sisällön ymmärtämistä.

A4 on yleisin koko luentopapereissa ja luentomuistiinpanoihin tarkoitetuissa irtolehtiöissä. Monilla opiskelijoilla on nykyään mukana kannettava tietokone perinteisten muistiinpanovälineiden sijaan tai tukena. 15.6 tuuman näytöllä varustettu tietokone on suurempi kuin A4 -arkki, joten kuljetettavuus ei isommassakaan koossa muodostuisi ongelmaksi. Lisäksi suurempi koko antaisi paljon enemmän liikkumavaraa taitollisesti, marginaaleihin voisi jättää tilaa ja asiakokonaisuudet olisi mahdollista jaotella niin että katkoksia tulisi mahdollisimman vähän. Suuremman koon ongelma on kuitenkin se, että mikäli kirjan sivumäärä ei nouse kovin korkeaksi, vaarana on vihkomainen ja halpa olemus, joka vähentää kirjan arvokkuutta ja uskottavuutta. Mittasin muutamia hyllyyni jääneitä oppikirjoja, jotka taitollisesti eivät edusta sitä suuntaa mihin Living Lab -kirjaa halutaan viedä, mutta joiden koon olen kokenut käytännölliseksi. Mitat vaihtelivat 165mm x 220mm ja 180mm x 240mm välillä. Kaikki kirjat olivat suorakaiteen muotoisia jotka oli sidottu kiinni pitkältä sivulta.

A4 ja A5 välimaastossa oleva koko olisi siis tyypillinen ja toimivaksi todettu ratkaisu. Suorakaiteen muoto on helppo sekä säilytyksen että kuljetuksen kannalta. Ainoa miinuspuoli tässä yhdistelmässä on, ettei se erotu millään lailla normista. Jotta oppikirja kiinnostaisi opiskelijoita, tulisi siinä olla jotain mihin kiinnittää huomiota. Onneksi koko ei ole ainoa ulkonäöllinen tekijä, millä huomiotaherättävyys voidaan saavuttaa, sen voi tehdä myös värien ja kannen suunnittelulla.

Perinteisen kirjamallin lisäksi vaihtoehtona on myös lyhyeltä sivulta sidottu suorakaide, joka mahdollistaisi esimerkiksi pitkien aikajanojen esittämisen yhdellä aukeamalla. Koska näin suunnittelun alkuvaiheessa ei ole tietoa minkä tyylistä sisältöä kirjaan olisi tulossa, täytyy ottaa kaikki vaihtoehdot huomioon. Mahdollista olisi myös liioitella mittasuhteita tekemällä kirjasta neliömäisen tai todella pitkulaisen. Erikoiset muodot nostavat painokustannuksia ja mahdollisesti hankaloittavat kuljetettavuutta ja hyllyihin sijoittelua.

Hyllysijoittelu on yksi asia, mikä myös olisi hyvä ottaa huomioon. Koska tarkoituksena on tehdä visuaalisesti kiinnostava kirja, on tärkeää tiedostaa myös se, että mikäli kirjasta tulee painoversio, sitä säilytetään kirjahyllyssä. Matalaselkäiset kirjat on helpompaa säilyttää pystyasennossa, sillä ne mahtuvat useammanlaisiin kirjahyllyihin. Jos kirja on liian syvä, on sitä vaikea asetella hyllyyn niin ettei se roikkuisi osittain hyllyn ulkopuolella.

Koska en alussa tiennyt, tuleeko kirjasta printti- vai verkkojulkaisu, pohdin myös verkkojulkaisuun liittyviä ominaisuuksia. Mikäli kirja julkaistaan ainoastaan verkossa, ovat kirjan kuljetettavuuteen vaikuttavat seikat epärelevantteja. Sen sijaan täytyy pohdita eri näyttöjen kokoa ja ominaisuuksia sekä sitä, miten kirjan selaaminen onnistuu näytöllä. Selataanko kirjaa aukeama kerrallaan vai sivu kerrallaan vaikuttaa merkittävästi taittoon, sillä koko aukeaman ylittävää kuvitusta ei kannata käyttää, mikäli selataan sivu kerrallaan. Sivu kerrallaan selattaessa paras muoto olisi todennäköisesti neliö tai hieman leveyssuunnassa korkeutta pidempi suorakulmio, jotta selaaminen kannettavalla tietokoneella ei vaatisi näytön rullaamista. Jos kyseessä olisi tablet -laitteelle optimoitu julkaisu olisi muoto automaattisesti suorakulmio ja kirjaa selattaisiin sivu kerrallaan, jotta luettavuus olisi paras mahdollinen. Kokonaisen aukeaman

mahduttaminen esimerkiksi kymmenen tuuman tablet -laitteen näytölle olisi hyvin haastavaa ja todennäköisesti luettavuus kärsisi liikaa.

Jos kirja julkaistaan ikään kuin nettilehtenä, voi sen taittaa käytännössä samalla tavalla kuin painetun versionkin. Painovalmiin PDF:n voi ladata suoraan esimerkiksi is-suu.com sivustolle, jossa sitä pystyy selaamaan kirjan tavoin. Toki tässäkin näytön koko vaikuttaa luettavuuteen ja rajoittaa jonkin verran sitä, minkäkokoinen julkaisusta kannattaa tehdä, ettei lukijan tarvitse turhaan zoomata tai vierittää sivua sitä lukies-saan vaan kaikki informaatio olisi luettavissa heti.

Pyöriteltyäni eri vaihtoehtoja päätös kirjan koosta tulikin asiakkaalta. Julkaisusta tehdään pehmeäkantinen, noin 100 -sivuinen kirja, jonka mitat ovat 155mm X 220mm.

Ennen seuraavaa tapaamista olin etsinyt internetistä inspiraatiokuvia kirjan taittoa varten, sekä tehnyt muutaman ehdotelman värimaailmasta ja esimerkkitaitoista. Taitoissa oli käytetty kuusikulmiota tehostekuvana ja vihreää mustan ja valkoisen kanssa päävärinä. Otsikoihin olin kokeillut suurempaa ensimmäistä kirjainta muiden ollessa pienempiä. Kun pidimme kokouksen asiakkaan, ohjaajan ja kuvittajan kanssa, sekä asiakas että ohjaaja olivat sitä mieltä, ettei kuusikulmio toimi, sillä se on ollut viimeaikoina niin käytetty ja jää pois muodista nopeasti. Siitä tuli heidän mukaansa myös sellainen olo että muoto yrittää olla jotain, ettei se näytä vaivattomalta. Ohjaaja mainitsi suurempien alkukirjaimien olevan myös jo poisjäänyttä taittomuotia. Kokouksissa olleen tauon aikana asiakkaan mieltymykset olivat jo jonkin verran selkeytyneet, ja näin ollen ensimmäiset versiot hylättiin suoralta kädeltä, koska ne eivät menneet samaan suuntaan asiakkaan toiveiden kanssa. Olisin toivonut että asiakas toisi omat mielipiteensä ja visionsa selkeämmin esille. Tähän olisin voinut vaikuttaa kyselemällä itse aktiivisemmin.

Teksteistä sain sen verran lisätietoa, että suurin osa niistä tulee todennäköisesti olemaan keskustelu tai haastattelumuotoisia, eli vuoropuhelumaisia. Tämä asettaa oman haasteensa taitolle, miten saada eri puhujat erottumaan toisistaan tekemättä tekstistä elokuvakäsikirjoituksen näköistä. Monissa aikakauslehdissä käytetään keskustelumuo-toista tekstiä haastattelujen esityskkeinona. Niissä puhujat on yleensä erotettu lisäämällä puhujan nimi tai lyhenne siitä ennen sanottavaa asiaa.

Kuten projekteissa usein käy, alkuperäinen ajatus muotoutuu prosessin edetessä eri suuntaan. Suunnitteluprosessin alkupuolella puhuimme palasteisesta ja jopa sekavalta vaikuttavasta taitosta, mutta palaverissa asiakas valitsi lopulta aina selkeälinjaisimman vaihtoehdon. Lopullista tavoiteltua yleisilmettä kuvaavatkin paremmin sanat raikas ja selkeä. Tekstien tyylikin on lopulta suurimmaksi osaksi jotain muuta kuin vuoropuhelua, joten vuoropuheluartikkelit toimivat vaihtelua tuovina elementteinä dominoimatta yleisilmettä.

Taittotyyleille, jotka kuvaavat taiton sommittelutapaa ja rakennetta on vakiintunut erilaisia nimityksiä. Julkaisuun alunperin kuvailtua taittotypeä voi kuvata dynaamiseksi tai sirkustaitoksi, jossa tekstit ja kuvat ovat hajallaan ja samalla sivulla on yhdistelty paljon eri fontteja ja kuvatyylejä tahallisen sekasortoisesti (Toivanen 2010-2014). Lopullinen tavoiteulkoasu olisi enemmän yhdistelmä fokustaittoa, jossa jokaisella sivulla on joku huomiopiste ja symmetristä taittoa pienillä poikkeamilla, jotka tuovat mielenkiintoa.

2.2 Gridi eli taittopohja

Hyvin suunniteltu gridi eli taittopohja antaa perustan yhtenäiselle ja viimeistellyn näköiselle lopputuotteelle. Lyytikäinen ja Riikonen (1995, 13) määrittelevät gridin apuruudukoksi, jonka mukaan taittopinta voidaan jakaa ja taiton elementit sijoittaa. Vaikka tekniikka on viimeisen 20 vuoden sisällä muuttunut valtavasti, hyvät sommittelun perusohjeet ovat ajattomia eivätkä vanhene. Elementtien lisäksi gridi käsittää tyhjän tilan ja määrittää asettelulle rajat, jolloin lopputulos on tukeva ja linja yhtenäinen läpi julkaisun. Graafinen.com (Toivanen 2010-2014) sivustolla muistutetaan ettei hyvän gridin tarkoitus ole kuitenkaan pitää ehdotonta kuria ja sitoa taittoa liian jäykäksi vaan siinä on oltava joustovaraa taittajan luoville vaihteleville ratkaisuille.

Gridi on pysty- ja vaakalinjoja suunnitteluohjelmassa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa käytössä on Adobe InDesign, joka on nykyään yleisin käytössä oleva taitto-ohjelma lehdille ja kirjoille. Linjat eivät näy lopputuotteessa kuin välillisesti yhtenäisyyden tunteena (Toivanen 2010-2014). Gridi voi olla niinkin yksinkertainen kuin yhden palstan sijainti sivulla. Hyvä gridi tarjoaa kuitenkin ohjenuorat tekstin lisäksi myös muille elementeille, kuten otsikoille ja kuville. (Lyytikäinen & Riikonen 1995,

13) Otin käyttöön kahdeksanpalstaisen gridin, jossa on apuviivat otsikolle ja tekstin alkamiskohdalle. Todennäköisesti otsikoiden pituuksien vaihdellessa ohjeviivoja ei voi täysin noudattaa. Kahdeksanpalstainen gridi antaa mahdollisuuden tehdä erilaisia palstaratkaisuja.

Eri elementtejä on mahdollista sijoittaa gridille joko symmetrisesti tai epäsymmetrisesti. Symmetrinen eli sivun keskilinjan molemmin puolin tasaisesti asettuva taitto on klassinen, tyylikäs ja vakava, pahimmillaan pysähtynyt ja vanhahtava. Epäsymmetrian vahvuudet ovat modernius ja jännittävyys. Siitä tulee kuitenkin helposti sekavaa ja vaikeaselkoista (Lyytikäinen & Riikonen 1995, 21). Asiakas ei alunperin tahtonut liian symmetristä ja laatikkomaista taittoa, mutta vieroksui esittämiäni epäsymmetrisiä vaihtoehtoja, ne eivät näyttäneet hänestä tarkoituksenmukaisilta. Oma mieltymykseni kallistui enemmän symmetrisen ja ilmavan taiton puolelle, joten oli hyvä huomata olevansa tyyllillisesti asiakkaan kanssa suhteellisen samoilla linjoilla.

Sivupohjamallista puhutaan, kun taitto on sidotumpaa, teksti- ja kuvaelementtien paikat on tarkemmin määritelty ja ne toistuvat samoilla paikoilla joka sivulla (Toivanen 2010-2014). Koska tavoitteena on tehdä Living Lab kirjasta kiinnostava ja raikas, ei staattisen sivupohjan luomisessa ole mieltä, sillä se eliminoisi variaation mahdollisuuden.

Taittosuunnitelma on yleisluonnos julkaisun kokonaisuudesta, jossa hahmotellaan eri sivuille tulevien elementtien paikkoja ja sivumäärä (Toivanen 2010-2014). Taittosuunnitelmaa, johon olisi käsin hahmoteltu tulevat luvut en kokenut tarpeelliseksi tehdä, sillä julkaisun työstämisprosessit ovat päällekkäiset suunnittelun ulkoasua samaan aikaan kun julkaisun sisältöä tuotetaan. Kuten graafinen sivustolla sanotaan, olisi kärkeän suunnitelman pohjalta kuitenkin helpompi hahmottaa kokonaistulos, luku kerrallaan taittaessa kokonaisuus helposti unohtuu gridistä huolimatta.

2.2.1 Marginaalit

Marginaalit ovat olennainen osa julkaisun suunnittelua, sillä niillä on sekä fyysinen - että visuaalinen tarkoitus. Marginaalien on oltava riittävän suuret, jotta julkaisua luet-

taessa sormet eivät peitä tekstiä. Niiden tuoma tyhjä tila toimii myös julkaisun ilmeen raikastajana.

Marginaalin voi asettaa jättämällä sama määrä tyhjää tilaa sivun kaikille laiduille. Lyytikäinen ja Riikonen (1995, 21) kirjoittavat kuitenkin kirjassaan, että arkin optinen keskikohta ei sijaitse keskellä arkkia, jolloin teksti näyttää roikkuvan ja sivun alalaidasta tulee raskas. Hänen mukaansa usein parempi ratkaisu on laittaa alaosaan hieman suurempi marginaali, jolloin syntyy parempi tasapaino. Mitä suuremmat marginaalit ovat, sitä juhlavampi ja arvokkaampi on yleisvaikutelma. Sisämarginaalien leveyteen vaikuttaa julkaisun viimeistely, kirjoihin ja liimasidottuihin lehtiin on jätettävä enemmän marginaalia.

Oikein käytettynä tyhjä tila toimii järjestävänä, korostavana ja tasapainottavana osana taittoa. Riittävän suuret marginaalit houkuttelevat lukemaan kun taas liian pienet marginaalit luovat kuvan informaatiotulvasta. Koska Living Lab -kirjan koko on suhteellisen pieni, ei massiivisia marginaaleja ole järkevää käyttää, sillä ne supistaisivat yhdelle sivulle mahtuvan informaation määrän hyvin pieneksi. Jatkuva sivujen kääntäminen voi aiheuttaa lukijalle sen, että tekstin pääsanoma katoaa ja ajatus katkeaa.

2.2.2 Palstat

Palstojen määrä ja leveys määräytyy osittain julkaisun koon mukaan, osittain visuaalisten valintojen mukaan. Ne jäsentävät tekstiä ja tekevät siitä helpommin seurattavaa. Palstoja voi olla yksi tai useampi riippuen julkaisun aiheesta, tekstimäärästä ja tavoitellusta ilmeestä.

Kirjassa Tekstuuri, Typografia julkaisijan työvälineenä (Lukkarila 2001, 86) selostetaan hyvin eri palstojen ominaisuuksia. Tasapalsta on tasattu molemmista reunoista. Se on yleinen erityisesti lehdissä. Suomenkielisissä julkaisuissa tasapalstaa näkee enemmän, englanninkielissä harvemmin. Palstan kaikki rivit ovat yhtä pitkiä, usein viimeistä lukuun ottamatta. Tasapalstaa on helppo sijoittaa sivulle vierekkäin. Tasapalstan symmetrisyys ja selkeälinjaisuus sopi mielestäni julkaisun ilmeeseen, joten se oli ensimmäinen vaihtoehtoni julkaisun peruspalstamuodoksi. Tasapalstan onnistuminen vaatii taitto-ohjelman välistys- ja tavutusasetusten säätämistä sanojen väleihin

jäävien suurien aukkojen minimoimiseksi. Suomenkielen pitkien sanojen vuoksi kirjainvälille on annettava vähän liikkumavaraa.

Tasapalstan puolesta puhui myös se, että asiakkaan toiveena oli saada hajanaisuutta ja palasista koostuvaa taittoa. Jos siihen olisi vielä lisännyt epätasaiset palstanreunat, olisi kokonaisuudesta tullut liian sekava. Tyylin selkeytyessä tasapalsta korostaa vertikaaleja linjoja ja tekee yleisilmeestä elegantimman.

Oikealta liehutettu palsta on helppolukuista, kun se on tehty oikein. Liehun välistysarvot pysyvät periaatteessa samoina, sillä rivien pituus vaihtelee. Tavutuksen säädöt ovat samat kuin tasapalstassa. Liehureunaan ei saa muodostua selkeää kuviota, vaan lyhyiden ja pitkien rivien on vaihdeltava niin että se tukee silmän luonnollista liikettä (Lukkarila 2001, 87). Kokeilin liehupalstaa julkaisuun, mutta mielestäni se teki yleisilmeestä levottoman kuvaelementtien kanssa.

Sisäisen tyhjän tilan tulisi olla marginaaleja pienemmät. Sisäisen tyhjän tilan tarkoitus on erottaa tekstiblokkeja ja muita elementtejä, tai luoda eri osioiden välille yhteyksiä (Wheeler 2007, 65). Taitto-ohjelmassa on yleensä valmiiksi määriteltynä tietty palstaväli. Levensin palstaväliä hieman, jotta palstat erottuisivat toisistaan paremmin.

Kokouksissa keskusteltiin siitä, miten tekstit asettuvat sivulle. Asiakas mietti, onko kaksipalstainen hyvä ratkaisu vai olisiko joku muu ratkaisu toimivampi. Itse olin kahden palstan jaon kannalla, sillä koko sivun läpi ulottuva palsta on helposti raskas lukea ja lukijan mielenkiinto katoaa. Kahden palstan sekaan on myös helpompi liittää kuvia ja kaavioita kadottamatta tekstin juoksua. Nähtyään tekemäni kaksipalstaisen ehdotuksen asiakas vakuuttui sen toimivuudesta ja otin sen käyttöön pääasiallisena palstamallina kirjalle.

2.3 Typografia

Typografia on tekstin ja kirjainten asettelua. Siihen kuuluu myös kirjasintyyppien valitseminen, kontrastien luominen eri tekstiosioiden välille valitsemalla kirjainten värit, koot ja leikkaukset. Erilaiset tyylivalinnat kuten sisennykset ja anfangit ovat myös osa typografiaa. (Toivanen 2010-2014.)

Typografia on tärkeä osa julkaisua, sillä se vaikuttaa niin lukukokemukseen kuin julkaisun ilmeeseenkin, ja siihen minkälainen mielikuva julkaisusta tulee. Vaikka tekstimassaa on pyritty Living Lab –julkaisussa karsimaan, on tekstin osuus kuitenkin huomattava. Typografiaan liittyy paljon teknistä toteutusta, jota lähdin tutkimaan.

Hyvä kirjaintyyppi on helposti luettavaa, kuten Itkonenkin (2007, 11) toteaa. Englannin kielessä luettavuuden määrittelemiseen käytetään kahta termiä, readability ja legibility, joista readability on luettavuutta kokonaisuutena, legibility kertoo kirjaimen selvydestä luettavuuden kannalta. Mitä selkeämmin kirjainten muodot erottuvat toisistaan, sitä helpompaa silmän on havaita ja lukea tekstiä. Swansson (2000, 101) kirjoittaa kirjaimen leveyden vaikuttavan luettavuuteen. Hyvin kapea fontti on vaikeampaa lukea kuin maltillisesti leveämpi. Ruutukäyttöön sopiva fontti on Itkonen (2007, 13) mukaan yksikertainen ja mieluummin päätteetön, sillä näyttöjen toistotekniikka ei vastaa tarkkuudeltaan printtiä. Pohdin fonttivalintaa tehdessäni myös mahdollisuutta julkaista kirja verkossa, jolloin kirjaintyyppin hyvä luettavuus näytöltä olisi ehdoton plussa.

2.3.1 Perustietoa fontista

Typografiasta puhuttaessa on hyvä tietää muutamia peruskäsitteitä. Typografian käsi-kirjassa (Itkonen 2007, 10) on käsitteet selitetty selkeästi. Gemenoilla tarkoitetaan pienaakkosia, versaalit ovat suuraakkosia. Kapiteeli -sana, jota käytetään usein puhekielessä suuraakkosista puhuttaessa, tarkoittaa pienaakkosten kokoisia versaalimuotoisia kirjaimia.

Yleisimmät kirjaintyyppit voidaan jakaa groteskeihin ja antiikvoihin, päätteettömiin ja päätteellisiin fontteihin. Antiikvoille on tunnusomaista vaihtelevat viivanpaksuudet ja vaakasuorat päätteet, groteskeissa on tasapaksu viiva. Näiden pääryhmien lisäksi on olemassa useita kategorioita kuten humanisti groteski, jonka muotokieli on samankaltainen kuin antiikva-kirjaintyypeissä, mutta ilman päätteitä. (Itkonen 2007, 10.)

Sana Roman tarkoittaa kirjainten pystyä muotoa, Italicilla tarkoitetaan kallistettua muotoa. Suomeksi Italicista käytetään sanaa kursiivi. Oblique tarkoittaa, että kirjaimet ovat kaltevia, mutta eivät kursiivia. Script on käsialakirjoitusta, jossa kirjaimet liitty-

vät toisiinsa (Itkonen, 2007, 10). Näistä Roman ja Italic ovat mielestäni parhaita kirjan taittoon, sillä niiden luettavuus on hyvä. Oblique -leikkaukset ovat helposti kömpelön näköisiä, sillä kirjaimen muotoa ei ole suunniteltu kaltevaksi. Käsialafontit sopivat tietyn tunnelmaisiin julkaisuihin esimerkiksi otsikkofontiksi, tai kirjeiden ja kutsujen tehostefontiksi, mutta Livin Lab -julkaisun tyyliin ne eivät sovellu. Peruskirjaintyyppien ohella on olemassa erilaisia fantasia- ja erikoisfontteja, joissa on vaikutteita esimerkiksi taiteesta tai luonnosta. Niitä voidaan käyttää otsikkofontteina, mutta hake-
maamme selkeään tyyliin ne eivät sovi.

Typografian luokittelu on haastavaa, sillä uusia kirjaintyyppäjä suunnitellaan jatkuvasti. Historioitsijat ja fonttivalmistajat ovat luoneet omia luokitusjärjestelmiään (Itkonen 2007, 26). Karkeaa jaottelua on kuitenkin mahdollista suorittaa.

Kirjaintyyppi (englanniksi typeface) on yksi samaan asuun piirretty merkistö, johon kuuluu kirjaimien lisäksi usein myös numerot ja erikoismerkistöä. (Itkonen 2007, 11) Kirjainperheellä tarkoitetaan usean samankaltaisen kirjaintyyppin kokonaisuutta, johon voi kuulua esimerkiksi Roman ja kursiivifontteja ja erivahvuisia leikkauksia. Jos kirjainperhe on tarpeeksi laaja, pystyy vaihtelevaa ja monipuolista taittoa tekemään käyttämällä vain yhtä kirjainperhettä.

2.3.2 Leipäteksti

Leipätekstin valintaan on olemassa useita sääntöjä. Jotkut niistä ovat muuttuneet kirjapainon ja julkaisutekniikan kehittyessä, toiset lainalaisuudet ovat pysyneet verrattain muuttumattomina. Valitsemalla oikean fontin voi koko julkaisun ilme muuttua tylsästä raikkaaksi, vaikka muita elementtejä ei vaihdettaisikaan. Oikea fontti löytyy kokeilemalla eri vaihtoehtoja.

Typografiavalinnoissa olin ajatellut, että leipätekstinä olisi voinut olla perinteisen antiikvan sijasta jokin helposti luettava groteskifontti. Päätteettömän fontin käyttö julkaisuissa on yleistynyt huomattavasti näyttöpäätteiden aikakaudella, sillä ihmissilmä on sopeutunut lukemaan myös päätteetöntä fonttia. Sillä olisi heti luotu moderni yleisilme julkaisuun. Lukkarila (2001, 75) kuvailee päätteetöntä tekstiä raikkaammaksi ja avoimemmaksi kuin päätteellistä antiikvatekstiä. Oikeilla säädöillä hyvä luettavuus on

mahdollista saavuttaa molemmilla. Itkosen mukaan (2007, 71) antiikvoita on perinteisesti pidetty helpompina lukea, mutta verkkoon siirtyminen on muuttanut lukutottumuksia, jolloin erot ovat tasoittuneet. Tein kokeiluja eri kirjaintyypeillä nähdäkseni niiden erot.

Ohjaajan kehotuksesta valitsin ensin leipätekstiin päätteellisen kirjaintyyppin. Päädyin Adobe Garamond Pro:hon, joka on myös Kymenlaakson Ammattikorkeakoulun graafisen ohjeiston mukainen fontti. Myöhemmin fonttivalinta kuitenkin alkoi epäilyttää, joten pidimme kokouksen, johon valmistelin muutaman eri vaihtoehdon. Julkaisun tavoitteena on näyttää modernilta, hauskalta eikä liian vakavalta, mutta samalla asiantuntevalta ja ammattitaitoiselta. Liian pyöreät päätteettömät fontit eivät tulleet kysymykseen. Niiden kirjainmuodot eivät erotu tarpeeksi toisistaan, eikä silmällä ole näin ollen riittävästi visuaalisia vihjeitä sanojen muodostamiseksi. Tällaisen fontin lukeminen on hidasta ja lukijan mielenkiinnon ylläpitäminen olisi hankalaa. Teimme lopulta valinnan Adobe Garamond Pron, Optiman ja Universin väliltä (Kuva 1). Garamondia kuvaillaan kestopuoksiksi, joka on klassinen ja valoisa sekä ajaton, Optima on mittasuhteiltaan klassinen, helposti luettava ja yhdisteltävä kirjaintyyppi (Lyytikäinen 1995, 31). Univers on vuonna 1957 julkaistu päätteetön kirjaintyyppi, jossa on laaja valikoima eripaksuisia leikkauksia (Christensen) Asiakkaan suosikki oli päätteetön ja moderni Univers. Pidin siitä itsekkin, joten päädyimme käyttämään sitä.

Tämä on esimerkkiteksti siitä miltä tietty kirjaintyyppi näyttää. Tämä on esimerkkiteksti siitä miltä tietty kirjaintyyppi näyttää. Optima Regular 12pt	Tämä on esimerkkiteksti siitä miltä tietty kirjaintyyppi näyttää. Tämä on esimerkkiteksti siitä miltä tietty kirjaintyyppi näyttää. Univers Light 12pt	Tämä on esimerkkiteksti siitä miltä tietty kirjaintyyppi näyt- tää. Tämä on esimerkkiteksti siitä miltä tietty kirjaintyyppi näyt- tää. Adobe Garamond Pro 12pt
---	--	---

Kuva 1. Kirjaintyyppiesimerkit

En halunnut käyttää taitossa vain yhtä kirjaintyyppiä, sillä halusin vaihtelua myös fonttien kautta. Wheeler (2007, 52) mainitsee myös fonttiperheiden yhdistämisen antavan taittajalle mahdollisuuden käyttää esimerkiksi erikoisempaa otsikkofonttia huomiota herättämään. Hänen mukaansa kaksi kirjaintyyppiä on maksimimäärä, mutta mielestäni useammankin fonttiperheen käyttäminen on mahdollista, kunhan ne ovat harmoniassa keskenään. Riittävä kontrasti on tärkeää yhdistettäessä kirjainperheitä, ettei lukija hämmenny. Myös Lukkarila (2001, 80) mainitsee kontrastin olevan tärkeää, sillä se antaa julkaisulle jännitettä ja tekee lukemisesta miellyttävää. Hän ehdottaa varmaksi tavaksi yhden laajan fonttiperheen valitsemista. Mielestäni erikoisemman otsikkofontin käyttö tuo julkaisuun kuitenkin lisäilmettä.

2.3.3 Otsikot

Otsikolla on monia tehtäviä. Se avaa kappaleen, herättää mielenkiinnon ja ohjaa sisäl-
le aiheeseen. Otsikkoon voidaan liittää selittävä ingressi, mutta usein otsikon on pys-
tyttävä toimimaan omillaan jo esimerkiksi sisällysluettelossa. Vaikka taittaja voi har-
voin vaikuttaa teksteihin tai otsikoiden sisältöön, on asettelulla, väreillä ja muodoilla
tehtävissä paljon.

Otsikot muodostuvat pää ja väliotsikoista. Pääotsikon tehtävänä on ilmaista lukijalle
painotuotteen tai sen artikkelin sisältö tai saada lukija kiinnostumaan asiasta. Väliotsi-
kot toimivat artikkelin sisällysluettelona. (Koskinen 2001, 78). Otsikkotypografialle
ei ole samanlaisia luettavuusvaatimuksia kuin leipätekstille, joten sen valinta perustuu
enemmän tyyliin, ja on siten vahvasti makukysymys (Loiri 2004, 118-119).

Otsikkofontteihin tahtoisin etsiä jotain vähän erikoisempaa fonttia, mikä erottuisi selkeästi ulkonäöllisesti leipätekstistä. Otsikkoon voisi tuoda väri- sekä kokokontrastia mikä piristää taiton yleisilmettä. Koskinenkin (2001, 78) korostaa kontrastin merkitystä mainiten keinoiksi poikkeavan kirjainmuodon ja suuremman koon. Useampirivisten otsikoiden riviväliä tulee tiivistää mikäli pistekoko on 14 tai enemmän.

Otsikkofontin saimme päätettyä jo hyvin varhaisessa vaiheessa, asiakas mieltyi hyvin pyöreään Quicksand -ilmaisfonttiin josta löytyy eri vahvuisia leikkauksia sekä kallistettuja oblique leikkauksia. Esitin hänelle myös muita kirjantyypppejä, sekä internetistä löytämiäni ilmaisia, sekä koulun fonttivalikoimasta löytyviä, saadakseni selville mikä tyyppinen kirjaintyyppi miellyttää häntä eniten. (Liite 1)

Hyvin sijoiteltu otsikko johtaa lukijan seuraavaan tekstiosaan. Tyhjän tilan määrä otsikon tai väliotsikon ympärillä auttaa myös lukijan johdattelussa. Väliotsikon yläpuolella tulisi olla enemmän tyhjää tilaa kuin sen alapuolella, sen mainitsevat sekä Wheeler (2007, 56) että Koskinen (2001, 78). Koskinen ehdottaa lisäksi tyhjän tilan suhteeksi 5:3 tai 2:1. En käyttänyt mitään tarkkaa suhdetta väliotsikoiden sijoittelussa, mutta pidin huolen siitä, että niiden yläpuolella on alapuolta enemmän tilaa.

2.3.4 Kuvatestit, ingressit, nostot ja muut tekstielementit

Leipätekstin ja otsikoiden lisäksi kirjassa on useita pienempiä tekstielementtejä, joilla ulkoasuun voidaan myös vaikuttaa. Living Lab –kirjassa asiakas toivoi erikseen nostoja ja lainauksia, joten niiden suunnitteluun on kiinnitettävä erityishuomiota.

Kuvatekstejä käytetään valokuvien, kuvituksen ja kaavioiden yhteydessä selventämään ja nimeämään elementtiä. Visuaalisesti sen merkitys ei ole suuri, mutta sisällön selkeyden kannalta se on tärkeä. Liian pitkä kuvateksti hankaloittaa sen asettelua. (Lukkarila 2001, 59). Kuvatekstien tarve vaihtelee kuvan aiheen mukaan, toiset vaativat pidemmän esittelyn.

Kappaleiden erottaminen toisistaan voidaan tehdä joko sisennyksin tai välein. Käytin Living Lab -kirjassa välierottelua, sillä se luo asiakkaan toivomaa palasteisuutta sel-

keällä tavalla. Tekstin juoksun kannalta välit aiheuttavat hieman lisätyötä, sillä yksittäisiä rivejä ennen palstanvaihtoa ei voi jäädä.

Sisennyksissäkin on omat vaikeutensa, liian keskeltä palstaa alkava uusi kappale voi aiheuttaa hankalia välejä kappaleiden väliin aiheuttaen liian voimakkaan katkoksen, jolloin lukukokemus häiriintyy. (Lukkarila 2001, 89.)

Lainauksiin päätin käyttää valitsemaamme korosteväriä, violettia. Tummahko sävy näkyy vaalealta paperilta hyvin, ja erikoisempi väri yhdistettynä kirjainten suurempaan kokoon tuo visuaalista mielenkiintoa sivulle. Nostojen tai tietoisikujen fontiksi valitsin päätteellisen kirjaintyyppin leipätekstille kontrastiksi.

Nostoihin tai tietoisikuihin luonnostelin useita erilaisia toteutusvaihtoehtoja. Suurin osa perustui laatikkomaiseen muotoon, joka oli muodostettu viivoista, katkoviivoista tai niiden yhdistelmistä. Yhtenä vaihtoehtona oli yksivärinen laatikko, jota asiakas lopulta piti parhaana vaihtoehtona.

Ohjaajan ehdotuksesta lisäsin lukujen ensimmäisten kappaleiden alkuun anfangin, joka on kahden rivin korkuinen. Anfangi osoittaa selkeästi luvun alkamiskohdan. Anfangi on suurikokoinen, luvun tai uuden kappaleen alkuun sijoitettava kirjain. Ne sijaitsevat aina lauseen alussa, joten ne ovat melkein aina versaaleita. Yleisimmin anfangi sijoitetaan vähintään kahden rivin korkuisena tekstin sisälle (Loiri 2004, 129). Mielestäni jotkin kirjaimet asettuvat paremmin anfangiksi kuin toiset, vaarana on kummallisen näköiset välit anfangin ja leipätekstin yhtymäkohdassa. Ne kuitenkin osoittavat selkeästi tekstin alkukohdan ja tuovat rakennetta.

2.4 Värit

Värivalinnat vaikuttavat olennaisesti siihen, millaisen viestin julkaisu antaa. Värien merkitys vaihtelee muotien ja yhteiskunnallisten muutosten mukana ajan kuluessa (Pipes 2008, 170). Värimielikuvat voivat olla hyvin vahvoja, joten koin tarpeelliseksi avata hieman länsimaista värien symboliikkaa.

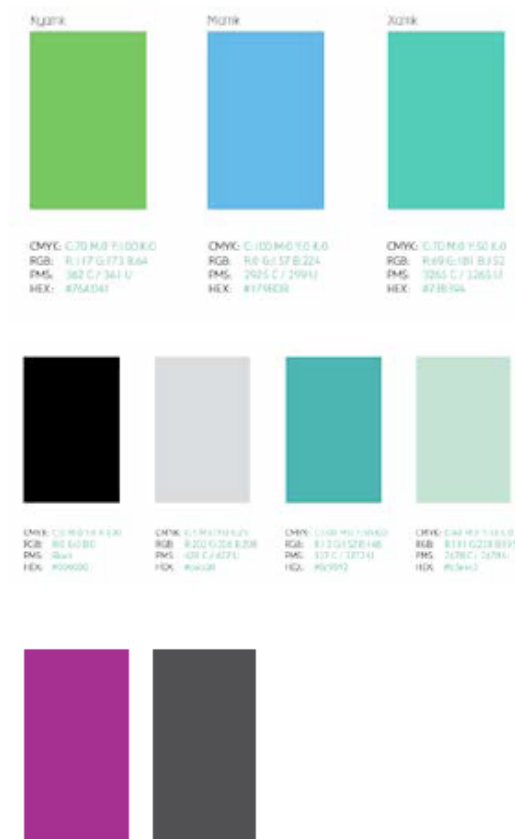
2.4.1 Värimaailman valinta

Living Lab- projektin logossa ja tunnuksessa on värinä kirkkaan vihreä ja harmaa. Yhtenäisen ilmeen saavuttamiseksi näiden värien on hyvä näkyä myös kirjan ulkoasussa. Vihreä-harmaa värimaailma on hyvin käytetty Kymenlaakson Ammattikorkeakoulun julkaisuissa, sillä samat värit löytyvät myös Ksamkin logosta. Mielestäni näiden värien rinnalle tarvitaan lisäsävyjä, jotta kirjasta saadaan mielenkiintoinen.

Vastavärien käyttö sopivina määrinä luo kontrastia ja mielenkiintoa. Suhteiden on kuitenkin oltava oikein ettei yleisilmeestä tule sekavaa. Etsin inspiraatiota värimaailmaan kuler.adobe.com sivustolta. Siellä voi asettaa lähtökohdaksi jonkun tietyn sävyn ja ohjelma antaa valinnoista riippuen väripaletin, joka sisältää lähivärejä tai vastavärejä, harmonisen tai kontrastisen kokonaisuuden. Ohjelman avulla näkee nopeasti, mitkä väriyhdistelmät täydentävät toisiaan. Hienosäätöä voi sen jälkeen tehdä itse haluamaansa suuntaan esimerkiksi Adobe Photoshopin värivalintatyökalulla.

Meillä oli kuvittajan kanssa visio värillisistä tai mustista sivuista, jotka olisivat tuoneet pirteyttä ja erikoisuutta kirjan ulkoasuun, mutta ohjaaja kehotti jättämään ne pois huonon luettavuuden takia. Näin ollen väriä tuodaan taittoon kuvien ja graafien avulla, sivut ovat valkoisia. Asiakas tuntuu suosivan jämäkkää taittotyyliä, mikä tulee ottaa huomioon myös värien suunnittelussa, vaikka alunperin värikkäästä ja erikoisesta oli-kin ollut puhetta. Wilhelm Ostwaldin mukaan ne värit, joilla on joku järjestelmällinen ja säännöllinen suhde, ovat miellyttävimpiä (Itten 1998, 21). Väriä sivuille tuovat myös otsikoiden ja väliotsikoiden värit, nostojen laatikot sekä lainaustekstit.

Lähtökohtana värimaailman suunnitteluun käytimme uudistunutta Kymenlaakson Ammattikorkeakoulun logoa, sekä Mikkelin ja Kymenlaakson ammattikorkeakoulujen yhteistä logoa. Kopioimatta suoraan niiden värejä pyrimme tuomaan samanlaista raik-kautta omiin värivalintoihimme, sillä julkaisussa käsitellään KyAMKin hanketta. Rauhalliseen värimaailmaan potkua antamaan suunnittelimme alunperin oranssia, mutta asiakas ei välittänyt siitä, joten korostusväriksi valikoitui purppura. (Kuva 2)

Kuva 2. Perusvärit, joista värimaailmaa lähdettiin kehittämään

2.4.2 Mitä väri on?

Väri on valon aallonpituus. Silmä vastaanottaa valoa kolmella eri tavalla. Se voi tulla suoraan energianlähteestä, kuten esimerkiksi auringosta tai kynttilästä. Se voi heijastua värillisestä esineestä, kun jotkut valon aallonpituuksista heijastuvat toisten imeytyessä objektiin. Valo voi myös hajautua, kuten taivaansini tai perhosen siipi.

Valon päävärit ovat punainen vihreä ja sininen (RGB). Värit tietokoneen näytöllä perustuvat valoon.

Vaikka värin sanotaan olevan valon ominaisuus, vaikuttaa objektin molekyyli rakenne siihen, mitkä valon aallonpituudet heijastuvat silmään muodostaen värihavainnon (Pipes 2008, 148) Valoväri on additiivista ja pigmenttiväri substraktiivista. Tietokoneen näyttö on aluksi musta, valoa lisäämällä luodaan värejä. Pigmenttiväreissä taas mitä enemmän niitä on, sitä tummempi on väri.

Kirkkaus tarkoittaa värin valoisuutta. 0 prosenttia kirkkautta on musta, 100 valkoinen. Kylläisyys tarkoittaa värin intensiivisyyttä, värin vahvuutta ja puhtautta. Kylläinen väri on lähes puhdas sävy, vähäkylläinen väri on harmaaseen taittava (Pipes 2008, 151). Wetzer (2000, 25) kertoo, että kun kylläistä väriä murretaan, heikkenee sen voima. Taittamiseen voidaan käyttää joko harmaata tai muita sävyjä, kuten ruskeaa.

Pantone Matching System PMS on mainosalalla ja graafisessa teollisuudessa käytetty värijärjestelmä. Se koostuu värjätystä papereista ja näytekirjoista sekä sekoitusmalleista. Värit on painettu sekä kiiltävälle että mattapintaiselle paperille. (Wetzer 2000, 15.)

Tein suunnittelun alussa sen virheen, etten käyttänyt pantonevärejä, vaan määrittelin kaikki värit CMYK-arvoina. Jälkikäteen, jos pitää etsiä vastaava PMS väriarvo, se saattaa osoittautua hankalaksi. Sävy tarkoittaa värin aallonpituutta. Väriympyrä koostuu sävyistä, kuten keltainen, sininen ja punainen, sekä näiden sekoituksista. (Wetzer 2000, 23.)

2.4.3 Värien symboliikka

Väreillä on paljon ilmaisuvoimaa. Wetzer (2000, 91) kertoo kirjassaan kuinka ihmisen terveys näkyy värein; anemiapotilas on kalpea, keltataudin voi nähdä silmien ja ihon värissä, punaiset posket viestivät joko kuumeesta ja reippaasta ulkoilusta. Hän mainitsee myös, että tunnetilat tulkitaan eri väreinä, jonka seurauksena on syntynyt sanontoja kuten "vilusta sininen" ja "kateudesta vihreä". Itse olen huomannut pukeutuvani tiettyyn väriin tiettyssä tunnetilassa, ja vastaavasti erivärisiin vaatteisiin vaihtamalla mieliala saattaa muuttua.

Värivaa'assa (Wetzer 2000, 91) sekä color wheel pro -internetsivustolla (QSX Software Group. 2002-2014) kerrotaan punaisen olevan tulen ja veren väri, joten sen koetaan liittyvän energiaan, sotaan, vaarallisuuteen, voimaan, päättäväisyyteen sekä myös toisaalta intohimoon, palavaan haluun ja rakkauteen. Se on hyvin voimakas ja tunteita herättävä väri, jonka näkyvyys on todella hyvä, minkä takia stop -merkit, pysäytysvalot ja sammutusvälineet ovat punaisia. Heraldikassa punaista on käytetty rohkeuden

symbolina. Punainen voi myös ärsyttää, järkyttää tasapainoa ja väärässä ympäristössä ahdistaa.

Itse koin punaisen värin turhan aggressiiviseksi Living Labin henkeen. Toki suunnittelijat suhtautuvat työhönsä intohimolla, joten sen perusteella punaisen käyttö olisi perusteltua, mutta punaisen intensiteetti jättää kaiken helposti alleen. Kuten color wheel pro -sivulla (Qsx Software Group 2002-2014) mainitaan, punaisen eri sävyt vaikuttavat sen sanomaan, vaaleanpunainen on herkkä, pinkki viestii romantiikkaa ja naisellista passiivisuutta, tummanpunainen on kohtalokas ja voimakas.

Oranssissa yhdistyy punaisen energia ja keltaisen iloisuus. Se liitetään iloon, auringonpaisteeseen ja tropiikkiin ja se edustaa innokkuutta ja luovuutta. Se on voimakas olematta aggressiivinen, sillä se on myös syksyn ja sadonkorjuun väri. Heraldikassa se kuvastaa vahvuutta ja kestävyyttä. Näin ollen se olisi mielestäni ollut hyvä väri myös Living Lab -julkaisuun symboliikkansa puolesta. (Qsx Software Group 2002-2014).

Keltainen on auringonpaisteen väri, joka liitetään iloon, älykkyyteen sekä energiaan. Jos keltaista käyttää liikaa, sillä voi olla häiritsevä vaikutus: esimerkiksi vauvat itkevät enemmän keltaisissa huoneissa. Keltaisen sanotaan olevan myös spontaani ja epävakaa väri, eikä se herätä luottamusta.

Vihreä symbolisoi kasvua, harmoniaa, ja tuoreutta. Vahvan luontoassosiaation takia sitä käytetään paljon luonnonmukaisten tuotteiden mainonnassa. Vihreä yhdistetään vahvasti turvallisuuteen. Tummanvihreä on myös yleisesti yhdistetty rahaan. Parantavan ja rauhoittavan vaikutuksen takia se on miellyttävä ihmissilmälle. Vihreä edustaa myös pysyvyyttä ja kestävyyttä, toisaalta sillä saatetaan viitata myös kokemuksen puutteeseen. Symboliikaltaankin vihreä sopii hyvin kirjan henkeen, uuden tiedon kasvuprosessiin luoden samalla yhteyden ympäröivään maailmaan. Vihreän sävyissä on eroa, myrkyinvihreä ja keltaisenvihreä saatetaan liittää sairauteen tai kateuteen. Oliivinvihreä taas on perinteinen rauhan väri. (Qsx Software Group 2002-2014)

Vihreän lisäksi valitsemaamme väripalettiin kuului sininen, joka on taivaan ja meren väri. Sininen liitetään usein pysyvyyteen, luotettavuuteen, itsevarmuuteen ja viisau-

teen. Tummansininen on yleinen väri uniformuissa sen luottamusta herättävän luonteen takia. Sinistä pidetään mielelle ja keholle hyvänä, sillä yhdistetään vahvasti tyyneyteen ja rauhallisuuteen. Heraldikassa sininen symboloi vilpittömyyttä.

Jotta kirjan värytyksestä ei tulisi liian rauhallista, on sinisen ja vihreän sävyjen seuraksi saatava jotain sähköämpää.

Violetti yhdistää sinisen vakauden ja punaisen energian. Se yhdistetään viisauteen, arvokkuuteen, itsenäisyyteen, luovuuteen, kunnianhimoon ja taikuuteen. Taikuutta Living Lab -konseptissa ei mainita, mutta luovuus ja kunnianhimo ovat hyviä ominaisuuksia suunnittelijalle. Liian kirkas violetti voi olla lapsellinen. (Qsx Software Group 2002-2014).

Valkoista pidetään täydellisyyden värinä ja se symboloi turvallisuutta ja puhtautta. Valkoinen voi edustaa menestyksestä alkua. Musta korostaa muita värejä. Se symbolisoi valtaa ja auktoriteettia, ja sitä pidetään eleganttina ja arvokkaana värinä. Olimme toisen opiskelijan kanssa tahtoneet tehdä osista sivuista mustia, tai oikeastaan hyvin tumman harmaita sen tuoman jännitteen takia.

2.5 Graafiset elementit

Ensimmäisen suunnitelmani koostui elementeistä, joita asiakkaalta tullessa sähköpostissa oli mainittu; nostoista, lainauksista, tekstipätkistä. Kokonaisilme oli mielestäni palasteinen, paloista koottu kuten asiakas oli toivonut. Graafisia elementtejä miettiesäni tuli mieleeni kuusikulmio. Sen idea lähti liikkeelle sana-assosiaatioista, joita minulle tuli mieleen termistä Living Lab. Living -sana viittaa elävään, orgaaniseen, muuttuvaan, siitä vihreä väri, ikään kuin ruohonvihreä. Lab -eli laboratorio sanan kaiku taas oli paljon teknisempi, tekniikkaa ajatellessa tuli mieleeni erilaiset komponentit, joista laitteet rakentuvat. Ruuvit ja mutterit ovat kiinnitysosia, ne pitävät monimutkaisetkin rakennelmat kasassa mahdollistaen näin niiden toiminnan. Mutterin muoto on monikulmainen, joten kuusikulmio tuntui loogiselta ratkaisulta. Kuusikulmio on myös mehiläisten kennojen perusosan muoto, ja koska Living Labin yksi peruslähtökohdista on yhteisöllisyys, palasista koostuvaan suurempaan kokonaisuuteen tuleva viittaus vaikutti loogiselta.

Kuusikulmioita on sekä ohjaajan että asiakkaan mukaan jonkin verran näkynyt erilaisissa julkaisuissa viimeaikoina. Asiakas kertoi pitävänsä enemmän suorista ja vahvoista perusmuodoista, hänen mielestään kuusikulmio yrittää esittää jotain. Näistä kommentteista kiinnostuneena perehdyin hieman myös muotojen symboliikkaan, koska muodot tuntuivat olevan asiakkaalle merkityksellisiä.

Kolmio on yksi yksinkertaisimmista kuvioista. Kolmiomuotoa on tavattu jo kivikaudelta sekä kivistä rakennelmissa että luuraaputuksissa, mutta niiden merkityksestä ei ole yksiselitteistä tulkintaa. Myöhemmin kolmio on esiintynyt monissa kulttuureissa koristekuvioina, joissa sen on pidetty veden tai tulen symbolina riippuen siitä, onko kolmion kärki alas- vai ylöspäin. (Biedermann 2002, 140-141). Kolminaisuus on tuttu kristinuskosta. Alkemiassa kolmioita käytetään merkitsemään neljää peruselementtiä (Shepherd 2002, 335).

Neliö on geometrinen symbolikuvio joka ilmaisee ihmisen aseman määräytymistä tietyssä tilassa, elinalueen jäsentämistä ilmansuuntien mukaan sekä yliluonnollisten kaitojen sijoittamista nelijärjestelmän puitteisiin. Myös neliön tulkinnassa on etualalla ollut ihmisen toivomus löytää paikkansa kaoottiselta näyttävässä maailmassa ja määrittää se suuntien ja koordinaattien avulla. (Biedermann 2002, 239.) 1000 Symbols (Shepherd 2002, 335) kirjassa kerrotaan neliön symboloivan maata, materiaa ja pysyvyyttä. Neliön neljä sivua liitetään myös muihin neljän ryhmiin. neljä sivua on myös liitetty muihin neljän ryhmiin, kuten pääilmansuuntiin. Asiakas sanoi numeron neljä liittyvän vahvasti myös Living Lab -konseptiin, ja neljän teemat ovat yleisiä luonnossa. Neljä on symboliarvoltaan moninainen. Siihen yhdistyy mm. neljä vuodenaikaa, paratiisin joet, pääilmansuunnat ja ihmisen luonteen temperamentit. (Biedermann 2002, 240) Asiakkaan kommentin kannustamana päädyin käyttämään neliötä graafisena elementtinä sivun laidassa. Neliö toimii eri kappaleiden erottajana sen värin muuttuessa kappaleen mukaan. (Kuva 3.)

Kuva 3. Esimerkkikuva taitosta

Ympyrä on geometrisista symbolikuvioista ehkä käytetyin. Sen muoto tuo mieleen taivaankappaleet. Ympyrällä pyritään ilmaisemaan rajattomuutta ja ikuisuutta. Se on joko alku ilman loppua tai suuntaa (Biedermann 2002, 427). Ympyrällä ei ole alkua tai loppua, joten siitä on tullut ikuisuuden symboli. Sitä pidetään myös täydellisyyden, taivaan ja universumin symbolina (Shepherd 2002, 334). Ympyrä on minusta myös dynaaminen muoto, pomppiva pallo tai pyörivä pyörä. Ympyröitä julkaisussa käytetään lähinnä osana graafeja, joita toinen opiskelija suunnittelee.

2.5.1 Sisällysluettelo

Sisällysluettelosta saa nopean katsauksen julkaisun sisältöön, siihen mitä on luvassa. Sisällysluettelon tulee olla samanhenkinen loppujulkaisun kanssa. Käytin sisällysluettelossakin neliö-teemaa. Aluksi suunnittelin sisällysluettelon tummanharmaalle pohjalle, jossa on harmaan eri sävyjä erottamaan luvut toisistaan. Värilliset neliöt merkkasivat eri lukuja. Asiakas toivoi keskitettyä suunnitelmaa, ikään kuin elokuvien lopputeksteissä. Hän myös halusi valkoisen pohjan. Kuten monissa muissakin valinnoissa työn kehittyessä, päädyimme melko yksinkertaiseen loppuratkaisuun. Sisällysluette-

lossa eri luvut on merkitty eri värisävyillä. Samat sävyt toistuvat kirjan sivuilla niin otsikoissa kuin graafisissa elementeissäkin. (Liite 2)

2.6 Kuvat ja kuvitukset

Kuvien vaikutus on ilmeinen. Varsinkin nykyään kun yhä isompi osa informaatiosta pyritään muuttamaan lyhyeen ja helposti ymmärrettävään muotoon, kuvajournalismin rooli korostuu entisestään. Valokuvien, kuvituksen ja grafiikan monipuolinen käyttö lisää visuaalista arvoa ja vahvistaa tekstin sanomaa sekä tuo usein lisäulottuvuuden. Kuvat voivat myös keventää tunnelmaa tuomalla huumorin pilkahduksia.

Infografiikka välittää nimensä mukaisesti informaatiota. Spisslerin (2001, 16) mukaan visuaalisuudella on nykyään suuri painopiste informaation välittymisessä. Grafiikka tuo lukijalle vaihtelua ja näin ollen edistää kiinnostusta. Valokuvilla on sama kiinnostusta lisäävä vaikutus, vaikka niiden tarkoituksena onkin usein enemmänkin välittää tunnelmia kuin tietoa. Spissler (2001, 16) harmittelee, että infografiikka yhdistetään valitettavan usein Word- tai Excel -kaavioihin tai piirakkadiagrammeihin. Olen huomannut, että hyvän infografiikan merkitys ja sen monimuotoisuus on alkanut näkyä etenkin sanomalehdissä, joissa esimerkiksi tapahtumia havainnollistetaan infograafisten esitysten avulla. Jotkut suunnittelijat ovat keskittyneet informaation visuaalistamiseen, eli tuomaan tieto esille mahdollisimman vähällä tekstillä.

Graafeissa ja kuvaajissa pyritään käyttämään mieltämiämme värejä, tietysti sävyjä vaihdellen. Näin julkaisun ilme pysyy yhtenäisenä. Valokuvien ja kuvituksen osalta luotan kuvaajan näkemykseen, niiden tarkoitus on välittää tunnelmia ja elävöittää kokonaisuutta. Parker (1998, 136) puhuu myös kuvituksen puolesta sanoen sen tuovan sivuille lisäväriä ja mahdollisesti tukevan viestiä, joka halutaan välittää.

Kuvituksista asiakkaalla oli selkeä visio, jota kuvittaja pyrkii toteuttamaan. Kuvituksista tulee viivapiirrosmaista, ja niiden tarkoituksena on keventää tunnelmaa. Jotkut kuvitukset myös havainnollistavat tai tarkentavat jotain tekstissä mainittua asiaa. Kuvituksissa näkyy aina niiden tekijän oma kädenjälki, ja se tuo vaihtelua tietokoneella tuotettuun aineistoon. Parkerin (1998, 110) mukaan piirrokset ovat valokuvia monitulkintaisempia, sillä niissä taiteilija voi olla valikoiva tiedon järjestämisessä ja koros-

tamisessa. Asiakas visioi myös, että julkaisuun voisi lisätä sarjakuvia, jotka jotenkin jatkaisivat keskustelutyyppejä artikkeleita tai tulisivat niiden väliin. Aikataulullisista syistä ajatuksesta jouduttiin kuitenkin luopumaan.

Valokuvalla on Seppäsen (Katseen voima 2001, 72-73) mukaan neljä mahdollista suhdetta todellisuuteen. Valokuva voi olla realistinen ja heijastaa todellisuutta, jolloin sen tarkoitus on välittää konkreettisella tasolla mahdollisimman tarkka kuva ulkopuolisesta maailmasta. Toinen kuvan tarkoitus voi olla vääristää ja manipuloida todellisuutta. Kuvan rajausta tai kuvakulmaa voi vaikuttaa siihen, minkälainen todellisuus kuvasta näkyy. Kolmanneksi kuva voidaan nähdä itsenäisenä järjestyksenä, jonka tarkoituksena ei ole heijastaa todellisuutta. Neljäs vaihtoehto on, että kuva muodostaa oman maailmansa, jolloin sen ominaisuudet eivät nojaa enää ulkopuoliseen maailmaan, vaan sitä tarkastellaan itsenäisenä teoksena. Kolmas ja neljäs muoto ovat hyvin lähellä toisiaan.

Keinoja sommittelun luomiseen ovat rytmi, dynamiikka, tasapaino ja jännite. Sidottu rytmi on säännöllistä, vapaa epäsäännöllistä. Rytmin muutoksilla voidaan muuttaa julkaisun ilmettä. Dynaaminen tarkoittaa voimaa, liikkeeseen pyrkivää. Taiteessa ja suunnittelussa dynaamisuudella tarkoitetaan eri elementtien välisiä suhteita, jännitteitä ja liikettä. (Wetzer 2000, 54).

2.6.1 Tekijät -aukeama

Kirjan alkuun asiakas halusi esittelyaukeaman kaikista julkaisun teossa mukana olleista henkilöistä. Kuvien sommittelun tuli olla vapaamuotoinen ja tiivis. Asiakas ei halunnut, että kuvien asettelussa näkyisi mikään selkeä gridi ja että välit olisivat tasaiset. Kuvat ovat muotokuvatyyppejä, otettu luonnollisessa työskentely-ympäristössä, eli taustan väri ei ole tasainen. Se asettaa omat haasteensa kuvien asettelulle. Halusin jättää kuvien väliin pienet raot selkeyttämään yleisilmettä. Jos erisävyiset taustat vain laitetaan vierekkäin, näyttää kokonaisuus helposti sekavalta. Alkuperäinen suunnitelma oli, että jokaisen kuvan yhteyteen olisi tullut nimen lisäksi joku slogan tai lyhyt lause, joka kuvaa kyseisen henkilön ajatuksia Living Labista. Koska kuvista tulee melko pienet, päätimme luopua sloganideasta ja laittaa kuvien yhteyteen vain nimet.

2.7 Kansi

Kansi on yleensä kirjasta ensimmäinen osa, jonka loppukäyttäjä näkee. Jos käyttäjä ei ole erityisesti lähtenyt etsimään julkaisua tietyn kirjoittajan perusteella, hän todennäköisesti valitsee samasta aihepiiristä kirjan, jolla on kiinnostavin kansi. Huomiota voi herättää väreillä tai kuvituksella. Kannen materiaali pääsee esille vasta, kun kirjaan kosketaan, mutta silläkin voi olla vaikutusta.

Asiakkaalta tuli jo suunnittelun alkuvaiheessa idea I <3 NY tyyppisestä graafisesta elementistä, joka tulisi osaksi kantta. Sydämen tilalle tulisi kuitenkin KyAMK:n uusi tunnus, jota graafisen ohjeiston mukaan saa käyttää osana kuvitusta, ja NY -lyhenteen sijaan käytettäisiin LL-lyhennettä (Living Lab). (Kuva 4) Hänen mukaansa se kuvaisi hyvin Living Lab -henkeä. Vaikka en itse olisi kyseistä viittausta käyttänyt, pyrin tekemään siitä toimivan osan kannen visuaalista ilmettä.

Kuva 4. Kannen elementti

Kannen suunnittelu pysyi pitkään luonnosasteella. Ensimmäisten luonnosten jälkeen, jotka olivat hyvin yksinkertaisia ja pelkistettyjä, olen pyrkinyt saamaan asiakkaan mainitsemaa palasteisuutta myös kannen designiin. Referenssikuvia selatessani sain idean ylöspäin johtavista portaista symbolina kehitykselle ja eteenpäin matkaamiselle. Biedermanninkin (2002, 280) mukaan portaat tai askelmat ovat vertauskuvana korkeammalle nousemiseen, kehitykseen. Ne toimivat symbolina sille, ettei tietoa voida välittää ja omaksua kerralla vaan porras portaalta, vähitellen.

Lähdin etsimään erilaisia porraskuvia ensin yleisellä kuvahaulla ja hahmottelin niistä kansiluonnoksia. Asiakas piti porrasteemaa hyvänä ideana. Asiakkaalle tuli heti mieleen sanonta tiedon portaista, jota on käytetty koulumaailmassa laajalti. Usein paljon käytettyjen teemojen toistaminen on tylsää ja ennalta arvattavaa, mutta tässä tapauksessa tiedon portaat on vertauskuvana niin sopiva ettei sitä kannata jättää käyttämättä vain sen pitkien perinteiden vuoksi. Perinteinen symboliikka luo syvyyttä ja moniulotteisuutta, osittain myös tasapainottaen modernia lähestymistapaa. Koska hanke on toteutettu Kymenlaakson Ammattikorkeakoulussa, ajattelin että olisi sopivaa ottaa kuva-aiheet kanteen jostain koulun alueelta. Käytin kansiluonnokseen paja-kahvilan ja työskentelytilojen portaita. Lisäväriä kanteen toin läpinäkyvillä värialueilla, jotta palasteisuus toteutuisi. (Kuva 5) Kuvan pilkkominen tuo visuaalista mielenkiintoa, eikä kirja näytä rakennuksen historiikilta, vaan portaat toimivat enemmänkin kuvituslementtinä. Lopputulos oli kuitenkin liian sekava, joten kannen kehittäminen jatkui.

Kuva 5. Kansiluonnos

Uusissa luonnoksissa pyrin luomaan kanteen moniosaisuutta, jota kirjallisessa tiedonannossa painotettiin, mutta kuten taitonkin kohdalla, asiakas alkoi kallistua viime tapaamisessa yhä yksinkertaisempaan ja klassisempaan suuntaan. Kun alunperin oli puhetta erikoisesta, palasteisesta ja jopa sekavasta taitosta, viime tapaamisessa eniten suosiota sai yksinkertainen ja selkein versio. Kannen kuvasta pidettiin, mutta siinä oli liikaa kaikkea meneillään. Olin katkonut kuvan pitkittäisiin osiin, ja lisännyt väripalkkeja tuomaan kerroksia. Asiakas pyysi yllättäen ehdotusta, jossa olisi taustalla kokonainen kuva, ja päällä vain yksi värillinen suorakulmio, jonka sisällä on "IOLL"-kuva.

Porrasteemaisia valokuvapohjaisia kansisuunnitelmia kertyi reilusti kolmatta kymmentä. Pohdimme tapaamisissa sitä, kuinka kannen kuvasta saisi värikkäämmän tai pirteämmän, ohjaajani mielestä esittämäni dramaattisempi ja tummempi käsitelty kuva oli liian synkkä ja ikävä, ja väriä toivoi myös asiakas.

Koska porraskuvan piristämiseen ei tuntunut löytyvän tyydyttävä ratkaisua, kokeilin erilaista, abstraktoitua kuvitusta kanteen, mikä ei kuitenkaan ollut asiakkaan mieleen. Selventävän tapaamisen jälkeen lähestyin ongelmaa etsimällä erilaista valokuvaa kanteen toivoen että ratkaisu löytyisi sitä kautta. Käytin sivukuvaa portaista, se oli mielestäni vähemmän aggressiivinen kuin suoraan edestä kuvatut portaat (Kuva 6). Asiakas kuitenkin piti aiemmasta kuvasta enemmän, joten palasin takaisin työstämään sitä. Lopullista kantta ei saatu valittua, mutta elementit, jotka siihen tulevat ovat tiedossa. Monen eri kuvan yhdistäminen oli asiakkaan mieleen, joten se tulee näkymään myös lopullisessa kannessa. (Kuva 7)

Kuva 6. Kansiluonnos

Kuva 7. Kansiluonnos

Takakanteen ajattelin yksiväristä taustaa, jolle on järkevästi sijoiteltavissa hankkeen rahoittajien ja muiden asianosaisten tunnukset. Väri lainataan etukannesta, jolloin ilme säilyy yhtenäisenä.

3 INFORMAATION VISUAALISTUMINEN

Laajentamalla näkökohtaa pelkistä teknisistä ja graafiseen alaan liittyvistä perustekijöistä ja teorioista nykymailman journalistiseen murrokseen, koin saavani paremman käsityksen siitä, minkä tyyppisiä julkaisuja ihmiset nykyään tahtovat lukea, ja ennen kaikkea miksi. Muutokset yhteiskunnassa heijastuvat nopeasti myös graafiseen suun-

nitteluun, sillä graafinen suunnittelu on vahvasti kytköksissä nykyisyyteen ja kurkottaa kohti tulevaa.

Vertailin muita viime aikoina julkaistuja hankejulkaisuja Living Lab – hankejulkaisuun, ja peilasin havaintojani siihen, miten informaatiota nykyään esitetään. Otin vertailukohdaksi kolme verkossa julkaistua hankejulkaisua vuosilta 2011–2013.

3.1 Medioituminen ja lukemisen murros

Spissler (2001, 16) kirjoittaa, että ihmisten lukemiskäyttäytyminen on muuttunut viime aikoina kuvallispainotteisempaan suuntaan. Internetaikakaudella visuaalisuuden painotuksen pitäisi näkyä myös painoviestimissä. Lukija kiinnittää lähes aina huomiota grafiikkaan tai valokuvaan. Jos kuva esittää ihmistä, tämä efekti korostuu entistään.

Seppäsen (2010, 38) mukaan länsimaiden visuaalisissa järjestyksissä on tapahtunut kuvan läpimurto. Kuvat ovat aina olleet ihmisille tärkeitä, mutta uuden teknologian myötä kuvallisuuden tuotanto on kasvanut räjähdysmäisesti. Journalismissa tiedon kuvallistumisesta on puhuttu paljon, sillä kirjoittajilta vaaditaan jatkuvasti lyhyempiä ja iskevämpiä tekstejä pitkien reportaasien sijaan. Olen huomannut tämän saman kehityksen erityisesti ilta- tai sanomalehtien verkkosivuilla, jossa yhä useammin käytetään artikkelin sijaan videopätkää tai kuvasarjaa. Kulttuurin medioituminen tarkoittaa, että asioita koetaan yhä enemmän erilaisten medioiden välittämänä. Yksi osa medioitumisesta on kulttuurin kuvallistuminen. (Seppänen 2001, 93)

Teksti on usein myös valokuvan seuralainen. Muun muassa valokuvaa paljon tutkinut ranskalainen Roland Barthes (1915–1980) ajatteli, että kuvateksti ankkuroi kuvan merkitykset paikalleen. Aivan yhtä hyvin voidaan tosin ajatella, että kuva itse asiassa ankkuroi kuvatekstin merkityksen. (Seppänen 2010, 39)

3.2 Vertailu

Vertailuun ottamani hankkeet on toteutettu suomalaisissa ammattikorkeakouluissa. Keskityin vertailussa siihen, miten informaatio on esitetty, mitä tehokeinoja on käytetty olennaisen asian esille tuomiseksi ja kuinka paljon on tavallista leipätekstiä, kuvia tai erilaisia graafeja.

Perinteisesti hankkeen loppuraportit ovat olleet opinnäytetyötyylisiä sisällysluetteloiden ja abstrakteineen. Pääpaino on tekstillä, ja hankkeen vaiheet on pyritty erittelemään ja analysoimaan eri lähteiden avulla. Loppuraportit ovat rahoituksen kannalta pakollisia ja niiden muoto on melko tarkkaan säädelty. Loppuraportin lisäksi hankkeille tehdään tarpeen mukaan erillinen hankejulkaisu, jonka lähestymistapa on rennompi.

3.2.1 Tilaa verkostoille -hankejulkaisu 2012

Hanke on toiminut luovan alan alueella ja se on toteutettu Humak:ssa, joten se on hyvä vertailukohde meidän julkaisullemme. Timo Parkkolan toimittama julkaisu koostuu useista eri osioista ja sillä on useita kirjoittajia.

Julkaisun kannessa on valokuva köydestä, jossa on solmu. Kuvan yli kulkee kirkkaansininen palkki johon on kirjoitettu hankkeen nimi. Tämän jälkeen sisäsivuilla on tiedot julkaisusta, sekä hankkeen rahoittajat. Sisällysluettelossa on käytetty aiheen mukaan vaihtuvan värisiä suorakaiteita, joiden sisällä on sivunumero. Koska kyseessä on yli 200-sivuinen julkaisu, ja aihealueita useita, on kirjassa käytetty väliotsikoita.

Lukujen otsikot on toteutettu samaan tyyliin kuin kannessakin, sinisen palkin avulla. Teksti on taitettu kahdelle palstalle, fontti on päätteetön. Kappaleiden välissä on tyhjä tila. Kuvituskuvina on käytetty sivun kokoisia valokuvia, joko symbolisia (kuten kalan verkko kun puhutaan aiheesta "lupa sotkeutua") tai informatiivisia (kuva jostain hankkeen tapahtumasta tai tapahtumapaikasta). (Parkkola 2012.) (Liite 3)

Vaihtuvat värit erottavat eri kappaleet toisistaan. Tekstiä on melko paljon, mutta se on ilmeisesti aseteltu. Piirrettyä kuvaa tai infograafeja ei ole juurikaan käytetty. Informaa-

tio löytyy suurimmaksi osaksi teksteistä, kuvat tukevat sanomaa. Yleisvaikutelma on rauhallinen ja jäsennelty. Joka luvun lopussa on lähdeluettelo sekä muutama kuvasivu merkitsemässä kappaleen loppua.

Kaikki väliotsikot on kirjoitettu kokonaan suuraakkosilla. Leipätekstifontti on hyvin pyöreää, printtiversiona se olisi ainakin melko raskasta luettavaa.

3.2.2 NET-OPPI E-oppimiskeskuksen hankejulkaisu 2005

Vaikka hankkeen toteutuksesta on lähes 10-vuotta, on ulkoasussa panostettu värikyyteen ja mielenkiintoisuuteen. Kyseessä on lyhyt, 24 -sivuinen verkkojulkaisu Kajaanin Ammattikorkeakoulussa toteutetusta projektista.

Kuvat on sijoitettu ympyröiden sisään. Niillä on kehyksinä paksut siniset viivat. Sivun reunassa on käytetty kapeaa sinistä Info-palkkia, johon on tietoisuudella koottu faktatietoa.

Kuvituksena on käytetty humoristisia piirroksia sekä havainnollistavia sarjakuvia. Valokuvia on myös käytetty melko paljon. Niiden arvo ei ole informatiivinen vaan ne lisäävät ulkoasun mielenkiintoa. Osa sivuista on sinisiä, joissa on valkoista tekstiä. Otsikot ovat kontrastiväri oranssilla. Sinisillä sivuilla on myös grafiikkaa sivun alalaidassa. Eri projektien kulkua on havainnollistettu visuaalisilla esityksillä. (Liite 4)

Teksti on pääasiallisesti kolmella palstalla. Joukossa on erikoisartikkeleita, jotka ovat yksipalstaisia. Ne on sijoitettu esim. sivulla kolmetoista eri kohtaan sivun gridiä kuin perusteksti. Kirjoittajan kuva on lisätty artikkelin yhteyteen. (Kajaanin Ammattikorkeakoulu 2005). Julkaisun visuaalisuutta on selkeästi mietitty, ja yleisilmeestä on pyritty tekemään mielenkiintoinen ja vaihteleva. Selkeät ja yhtenäiset sivuelementit tekevät kokonaisuudesta tasapainoisen.

3.2.3 Sammon taonnasta pohjolan pitoihin – osaamisen kehittämistä painoalalla

Kyseessä on Aalto-yliopistossa tehty hankejulkaisu, jossa on myös käytetty väriä ja laatikoita sekä palasista koostuvaa taittoa (Handelberg, 2013). Lainaukset on laitettu

puhekupliin ja kaikki teksti on värillisten laatikoiden sisällä. Väripaletti sisältää sinistä, vihreää, harmaata ja aksenttivärinä oranssia. Väripaletti on melko samantyylinen kuin Living Lab -julkaisussakin mutta sen käyttö on täysin erityyppistä. Taitossa on käytetty paljon valkoista tilaa. (Liite 5)

Otsikot ovat päätteettömällä fontilla, tehosteena on käytetty osassa otsikoista kursiiivia leikkausta. Leipäteksti on pääosin päätteellisellä antiikvafontilla, puhekuplien teksti on päätteetöntä. Kyseessä on verkkojulkaisu, jossa on interaktiivisia osia, kuten kolme videota ensimmäisillä sivuilla. Värilliset palkit tuovat ilmettä sivuille, mutta samalla yleisilmeestä tulee sekava, tuntuu kuin kaikki elementit leijuisivat ilmassa, ja välillä jää epäselväksi, missä järjestyksessä tekstit tulisi lukea. Mahdollisimman pienen tekstimäärän trendi on selkeästi nähtävillä. Julkaisussa on pyritty leikkimään erilaisilla kirjainleikkauksilla ja vahvuuksilla ilmeen saavuttamiseksi.

3.3 Havaintojen kokoaminen

Huomasin kaikissa hankejulkaisuissa piirteitä siitä, että niissä on otettu huomioon ihmisten lukukäyttäytymisen muutos. Niissä on pyritty tuomaan kiinnostavuutta väreillä ja muodoilla. Tekstin määrää on vähennetty, ja kuvia suurennettu. Suurten valokuvien käyttö eri kappaleiden välillä oli idea, jota olisi mukava hyödyntää myös omassa suunnittelussa. Typografisissa valinnoissa en ole aivan samoilla linjoilla kaikkien tarkastelemieni hankejulkaisujen kanssa. Esimerkiksi kontrastivärien sininen ja oranssi käyttö (Kajaanin Ammattikorkeakoulu 2005) oli raikkaan näköistä. Palasteisuus näkyi eniten Aalto-yliopiston (Handelberg ym. 2013) julkaisussa, mutta mielestäni lopputulos oli turhankin sirpaleinen ja katse pomppi aukeamilla tietämättä oikein mistä aloittaa. Hankkeet perustuvat usein jollekin innovatiiviselle ajatukselle. Niissä kokeillaan uusia lähestymistapoja ja ne ovat ajan hermolla tai sitä edellä. Näin ollen on luonnollista, että hankkeista tehtävät loppujulkaisut seuraavat myös ajan henkeä niin visuaalisesti kuin konseptuaalisestikin.

4 PROJEKTIHALLINTA

Ajankäytön järjeistäminen on ollut yhtenä haasteena myös tässä projektissa, ja moneen kertaan on tullut tehtyä sama asia uudelleen huolimattomuuden takia.

Tällainen turha työtaakan lisääminen ei ole osa hyvää projektinhallintaa, mutta koin tarpeelliseksi myös selvittää mitä projektinhallintaan kuuluu.

Risto Pelin luettelee kirjassaan Projektihallinnan käsikirja (Pelin 2009, 39) projektien sudenkuoppia, joista harmillisen iso osa sopii myös Living Lab -julkaisun projektiin. Ongelmia aiheuttavat muun muassa, että projekti -termiä viljellään liikaa, projektin tekijät joutuvat tekemään sitä muiden töiden ohella, projektin ohjaus on puutteellista ja projektista puuttuu suunnitelmallisuus ja valvonta. Julkaisun tekemisessä ilmenneitä ongelmia ovat myös Pelinin listaamat epämääräinen tavoite ja aikataulun venyminen. Pelinin mukaan aikataulun venyminen on yleistä ja itsekin olen huomannut että harvemmin alkuperäiset aikataulut täysin pitävät paikkaansa. En ollut kuitenkaan ottanut sitä huomioon projektin alusta asti, vaikka se olisi ollut järkevää. Kun otin aikataulun venymisen puheeksi asiakkaan kanssa, hän sanoi että kirja projekti oli jo alusta asti puoli vuotta myöhässä. Se sai minut tajuamaan, että hahmoteltu aikataulu oli ollut täysin utopistinen. Usein aikataulun venyminen tarkoittaa myös kustannusten lisääntymistä, mutta oppilastyönä toteutettavassa projektissa sitä ei tarvinnut ottaa huomioon.

Projektiorganisaatioon kuuluu johtoryhmä, joka edustaa projektin asettajaa. Johtoryhmä on korkein päättävä elin ja kaikki projektin osat projektisuunnitelmasta dokumentointiin hyväksytetään sillä. Johtoryhmän tehtäviin kuuluu projektiryhmän kokoaminen. Projektipäällikkö vastaa edistyksestä johtoryhmälle, laatii projektisuunnitelman ja jakaa tehtävät projektin työryhmälle sekä valvoo edistymistä. (Pelin 2009, 71-73). Tämän kirja projektin hallinnolliset suhteet olivat haastavat, sillä projektipäällikkö on myös asiakkaan roolissa, jolloin vastuusuhteet voivat sekoittua. Voi myös olla, ettei selkeää johtohahmoa ollut määrätty, jonka takia aikataulutukset ja riippuvuussuhteet eri osatekijöiden osalta jäivät selvittämättä. Itsekin huomasin miettiä niitä vasta siinä vaiheessa, kun oma tekemiseni keskeytyi muiden osioiden keskeneräisyyden takia.

Projektiryhmän jäsen toteuttaa tietyn osuuden projektista. Häneltä edellytetään vastuualueensa ammattitaidon hallintaa ja yhteistyökykyä. Jäsen osallistuu projektisuunnitelman laadintaan erityisesti oman tehtävänsä osalta. Työryhmän jäsen myös raportoi edistymisestään projektipäällikölle, dokumentoi työnsä tulokset ja kehittää projektin puitteissa ammattitaitoaan. Projektiryhmän jäsenenä koen hoitaneeni oman osuute-

ni jokseenkin odotetunlaisesti. Koska virallista projektisuunnitelmaa ei kokonaisuudessaan ole tehty, olisin voinut tietysti esittää projektipäällikölle luonnoksen oman osioni aikataulutuksesta ja vaikutussuhteista. (Pelin 2009, 71-73.)

4.1 Aikataulu

Aikataulun heikkouksia voivat olla liian summittainen tehtävänjako, se ettei osalueiden riippuvuuksia ole otettu huomioon aikataulussa, eikä resursseja ole merkitty aikatauluun. Ongelmia aiheuttavat myös pelivarojen puuttuminen ja aikataulun noudattamisen valvonnan heikkous. (Pelin 2009, 113.)

4.2 Vuorovaikutus asiakkaan kanssa

Graafinen suunnittelu on hyvin pitkälti asiakaspalvelutyötä. Asiakkaiden toiveiden ymmärtäminen rivien välistä ja ajoittainen ajatustenlukutaito ovat tärkeitä suunnittelijan työkaluja. Julkaisun suunnitteluprosessin aikana olen törmännyt useasti tilanteisiin, joissa selitykseni on ymmärretty väärin, asiakas ei muista mitä on edellisessä tapaamisessa sanonut, tai luulee minun lukevan hänen ajatuksistaan, mitä hän oikeasti tarkoittaa. Milla Toro (1999, 24) kirjoittaa samasta aiheesta ja kehottaa kyselemään paljon ja selvittämään virheet ja väärinkäsitykset mahdollisimman pian.

Living Lab -hankeessa yhteistyö on tärkeässä roolissa, ja sitä on korostettu myös julkaisuprojektissa. Yhteistyö eri osastojen välillä on totta kai tärkeää kirjan onnistumisen kannalta, mutta selkeä työnjako on yhtä tärkeää. Suunnittelijoilla oli projektipäällikön lisäksi tarkoitus olla palavereita kirjoittajien kanssa, jossa keskustellaan artikkelien ulkoasusta, jolloin mielestäni tulee liian monta mielipidettä ja tekijää yhdelle asialle. Kun jokainen heittelee omia ideoitaan ja lisää ehdotuksia, loppuu kesken sekä aika että resurssit. Lopulta tilanne selkeytyi siten, että kirjoittajien sijaan tapaamiset pidettiin pitkälti ainoastaan asiakkaan kanssa.

Toro kertoo asiakkaan eli tilaajan roolin olevan myös tärkeä työn onnistumisen kannalta. Hyvän asiakkaan tuntomerkkejä ovat, että asiakas antaa hyvät perustiedot, luottaa siihen, että suunnittelija on ammattitaitoinen ja arvostaa hänen näkemyksiään. Ihanteellinen asiakas myös kertoo aikataulun ja informoi muutoksista suunnittelijaa,

sekä toimittaa itse sovitut materiaalit aikataulun mukaan tarkistettuna ja antaa selkeää ja suoraa palautetta. (Toro 1999, 26-27.) Tällaista tilannetta harvemmin tulee vastaan, ja toimivien ratkaisujen löytäminen on osa graafisen suunnittelijan ammattia. Tapauksissa olen kokenut haasteeksi sen, kuinka saada asiakas luottamaan ammattitaitooni taittajana. Materiaalien viivästyminen ja aikataulun venyminen sen takia ovat tavallisia tilanteita suunnittelijan työssä. Koska itse olen tottunut pitämään kiinni sovitusta deadlineista opiskelumaailmassa, on työelämän joustavaan ajanhallintaan haasteellista sopeutua, ja jatkuva materiaalien toimituksen venyminen aiheutti stressiä. Pysin kuitenkin ottamaan tilanteen ammatillisen kehityksen kannalta.

5 OMAT POHDINNAT

Kun aloitin opinnäytetyötäni, kuvittelin aiheeni olevan kokonaisen kirjan taitto, ja olin tietyllä tapaa hyvin naiivi sen suhteen, millaista työmäärää tällaisen julkaisun tekeminen vaatii. Skeptinen puoleni oli tosin jo alusta asti varauksellinen sen suhteen, tulisiko kirjan aikataulu pitämään. Aiemmat projektini olivat olleet paljon pienempiä, kuvamateriaali oli ollut valmiina ja kirjoittajia maksimissaan kaksi, jolloin kokonaisuus oli helpommin hallittavissa ja käsitettävissä.

Yksi haastavimpia asioita opinnäytetyön tekemisessä on ollut psykologinen puoli, jolla tarkoitan lähinnä omaa jaksamista, sekä henkilökemioita ja ristiriitatilanteita. Asiakas tarvitsi perustelut jokaiselle valinnalle, jonka tein, ja tuntui että valintojani kyseenalaistettiin jatkuvasti, vaikka näin ei välttämättä olisi ollutkaan. Valintojen perustelu on osa graafisen suunnittelijan työtä, ja suunnittelijalla on oltava riittävästi itseluottamusta seisoa valintojensa takana vaikka ne kyseenalaistettaisiinkin. Toki muutoksia voi tehdä, jos asiakas ei pidä jostain, tai antaa paremman idean ja näin pyrin tekemään. Kokemattomana suunnittelijana en osannut aina suodattaa asiakastapaamisista suunnittelun kannalta hyödyllistä tietoa vaan jäin harmittelemaan erimielisyyksiä. Ohjaajan on opinnäytetyössä tarkoitus olla taustatukena ja antaa vinkkejä jos niitä pyydetään. Valitettavasti en ehkä osannut suhtautua ohjaajan läsnäoloon palaverissa tukena, vaan koin tarvetta puolustaa valintojani. Puolustelun sijaan olisi pitänyt keskittyä siihen, että kaikille yhteinen päämäärä, mahdollisimman hyvä lopputulos, saavutettaisiin. Siihen tarvitaan kaikkien panosta.

Projektin edetessä tuntui, että minun ja kuvittajan vastuualueet ovat seminaarityön ja opinnäytetyön kannalta päinvastaisen laajuiset, sillä kuvitettavaa/visuaalistettavaa materiaalia on paljon, ja vaikka minun täytyykin tehdä niistä ja tekstistä visuaalisesti miellyttävä kokonaisuus, ja laajuus ja vaativuus tuntuu opinnäytetyöhön sopivalta, kuvittamisen osuus on ainakin yhtä suuri. Muihin vertaaminen on kuitenkin turhaa, koska kaikki projektit ovat erityyppisiä ja kuvittaminen ja taittaminen vaativat täysin erilaista osaamista, ja niissä on erilaiset painopisteet.

Kirjallisen osuuden osalta olisin toivonut voivani perehtyä tarkemmin suunnittelun yhteiskunnalliseen puoleen, ja siihen millainen muutos visuaalisessa kulttuurissa ja kirjallisuudessa sekä informaation esittämisessä on tapahtunut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Omat resurssini eivät kuitenkaan riittäneet laajempaan tutkimiseen, mutta aihe on kiinnostava ja tarkoituksenani on tarkastella sitä myöhemminkin, tai vähintään kiinnittää jatkossa huomiota enemmän muutoksiin. Kirjallisesta osasta tuli hyvin tekninen johtuen opinnäytetyön aiheesta, ja koin hankalaksi omien pohdintojen lisäämisen, sillä monet tiedoista olivat sellaisia, jotka on luettava kirjasta ja todennettava käytännön työssä.

Vaikka opinnäytetyöprosessi oli haasteellinen ja paikoin turhauttava, koin silti, että monet vaikeudet prosessin varrella johtivat oivalluksiin, jotka loppupeleissä kehittivät ammattitaitoani. Koska produktiivisen osan tekemisessä oli paljon hetkiä, jolloin uutta työstettävää materiaalia ei ollut, huomasin monesti kyseenalaistavani valinnat, jotka oli lyöty lukkoon ja miettiväni pitäisikö sittenkin tehdä toisin. Epävarmuuden sietokykyi kasvoi varmasti moninkertaiseksi prosessin aikana, samoin kuin ymmärrykseni projektinhallinnan monimutkaisuudesta. Jos yhden kirjan valmistumiseen liittyy näin monia eri osa-alueita, voin vain kuvitella millaisen taakan kansainvälisten projektien johtajat ottavat harteilleen. Kaiken on toimittava sulavasti yhteen, informaatiokatkoksilla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia.

LÄHTEET

- Biedermann, Hans. 1993: Suuri symbolikirja. kuudes painos. WS Bookwell Oy. Juva.
- Christensen, Thomas. Right Reading. <http://www.rightreading.com/typehead/univers.htm> [viitattu 16.3.2014]
- Fagerström, Jorma. 2013: Living Lab –kirjallinen tiedonanto. Word dokumentti lähetetty projektiryhmälle
- Handelberg, Jari, Kiuru, Pertti, Pakarinen, Armiliisa, Pitkänen, Ilona, Peltonen, Christian & Parvinen, Pertti. 2013: Sammon taonnasta pohjolan pitoihin – osaamisen kehittämistä painoalalla <http://pyk2.aalto.fi/grafit/> [viitattu 14.2.2014]
- Heikkinen, Sakariina, Örsterberg, Mari. 2012: Living Lab ammattikorkeakoulussa. Multi-print. Vantaa.
- Itkonen, Markus. 2007: Typografian käsikirja. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä
- Itten, Johannes. 1998: Värit taiteessa. kolmas painos. Appl, Wemding, Seiler & Jehle. Augsburg.
- Kajaanin Ammattikorkeakoulu. 2005: NET-OPPI E-oppimiskeskuksen hankejulkaisu. <http://www.kamk.fi/loader.aspx?id=829fa1ec-17ad-4775-99a7-46072b1879dc> [viitattu 13.2.2014]
- Koskinen, Pertti. 2001: Hyvä painotuote. Karisto Oy, Hämeenlinna.
- Loiri, Pekka. 2004: Typo. Pieni opas typografian laatijalle. Tammerpaino Oy. Tampere.
- Lukkarila, Jarmo. 2001: Tekstuuri, typografia julkaisijan työvälineenä. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.
- Lyytikäinen, K., Riikonen, H. 1995: Painotuotteen suunnittelu. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Parkkola, Timo (toim.) 2012: Tilaa verkostoille! http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/tilaa_verkostoille_small.pdf [viitattu 13.2.2014]
- Pelin, Risto. 2009: Projektihallinnan käsikirja. 6. uudistettu painos. Gummerus kirjapaino Jyväskylä.
- Pipes, Alan. 2008: Foundations of art and design. Laurence King publishing Ltd. London. Printed in China.
- QSX Software Group. 2002-2014: Color Meaning. <http://www.color-wheel-pro.com/color-meaning.html> [viitattu 21.1.2014]

Seppänen Janne 2005: Visuaalinen kulttuuri, teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu

Seppänen, Janne. 2010: Katseen voima, kohti visuaalista lukutaitoa. 7. painos. WS Bookwell oy. Jyväskylä.

Shepherd, Rowena & R. 2002: 1000 symbols, What Shapes Mean in Art and Myth. The Ivy Press Ltd. Sussex. 2002.

Spissler, Hanno. 2001: Infografiikka julkaisijan työvälineenä. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Swansson, Gunnar. 2000: Graphic Design and Reading. Allworth Communications. New York.

Toivanen Antti. 2010-2014: Taitto. <http://www.graafinen.com/suunnittelu/taitto/> [viitattu 16.1.2014]

Toro, Milla. 1999: Dtp ja painotyö. WSOY kirjapainoyksikkö. Porvoo.

Wheeler, Susan & Gary. 2007: Typesense, Making Sense of Type on the Computer. Printer Courier Companies, Stoughton.

Wetzer, Hannele. 2000: Värivaaka. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Liite 1. Otsikkofonttiesimerkit

Otsikko

braggadocio

Otsikko

cooper black

otsikko

jimbo std

otsikko

oswald

otsikko

itc leawood

Otsikko

itc american typewriter

Otsikko

cantoria std

Otsikko

itc kabel std

Clemente fontti extra light

Quicksand fontti book

Hasteristco fontti Bold

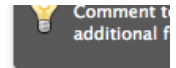
RawengulkSans Regular

eight one

Pistilli fontti

Sansation

Dream orphans

Liite 2. Sisällysluettelo

Sisältö

Tekijät	1	
	2	Kirjako?
Living lab-läppääkö?	3	
	4	Kenelle?
Mikä kassu lives?	5	
	6	LCCE käyttäjälähtöistä?
Yhteistyössä?	7	
	8	Onnistuttiinko?
Opetinko? Opinko?	9	
	10	Pihallako?
Mitä mieltä Living Lab - casesta?	11	
	12	Case esimerkit?
Mitä sitten?	13	
	14	Uusia ratkaisuja Living Labillä?

Liite 3. Esimerkkejä Tilaa verkostoille –hankejulkaisun taitosta

90	TURUN LUOVAN TALOUDEN KESKUS LOGOMO Luova tlla ja sen suhde toimintaympäristöönsä Toni Alaranta
104	YETUREISTA TUOTTAJIIN ENTÄS JOS MÄ VAAN HALUUN OLLA KAIKKIEN KANSSA? Verkosto, tlla, klusteri, mosaiikki, luovuus Timo Pankkila
126	FESTIVAALI VÄHVISTUU VERKOSTOISSA Imatra Big Band Festival uusla yhteistyömuotoja kehittämässä Juha Iso-Aho
144	KAUPUNKI LUOVUUDEN HUVPUISTONA Turku365:n tuottajat arjen löytöretkellä Nina Kurki
176	TUOTTAJA LUOVAN TALOUDEN VERKOSTOISSA KULTTUURISTA TUOTTAJAKSI Kulttuurituottaja verkostoluassa merkitysluodossa Nina Luostarinen & Timo Pankkila
208	KIRJOITTAJAT

10	LUPA SOTKEUTUA JOHDANTOA LUOVAN TALOUDEN VERKONSILMIIN
	<p>Verkostoituminen on in! Lähes kaikissa kehittämiseen liittyvissä julkaisuissa tai tilaisuuksissa korostetaan sen merkitystä. Kovinkaan usein ei kuule sanottavan, että nyky maailmassa pärjää yksin. Vaidaan jopa esittää sen kaitaisia väitteitä, että yksilöiden ja yhteisöjen osama rippuu heidän sijaitumisestaan erilaisiin verkostoihin.</p> <p>Syynä verkostojen kasvaneelle merkitykselle ovat muutokset yhteiskunnassa erityisesti tietotekniikan nousun myötä, ja näiden muutosten on nähty olevan jopa niin suuria, että yhteiskunnan kuvaamiseksi on ryhdytty käyttämään sellaisia käsitteitä kuin verkostoyhteiskunta tai verkostotalous. Samanaikaisesti keskustelussa on ollut luovuuden ja innovaatioiden yhteydet, on puhuttu luovasta taloudesta, innovaatioiden ekosysteemeistä tai hybriditaloudesta. Myös kaikissa näissä tuodaan esille verkostojen merkitys, uusimpana vertaisverkostojen ja sosiaalisen median luomat manipol-</p> <p>viset verkostot, joissa eri toimijaryhmät niveltävät toisiinsa uusilla tavoilla, jopa niin että niiden nähdään sekoittavan aiemmin erillisinä pidettyä talouden kategorioita, kuten markkinataloutta ja vaihdantataloutta.</p> <p>Nykyhetken perspektiivistä nähtäisi myös sitä, että kulttuuri ja luovuus ovat olleet keskeisesti tuottamassa näitä uusia verkostoitumisen muotoja, etenkin se osa kulttuuria josta on käytetty nimitystä "populaari". Erilaiset fanikulttuurit, talleen ja talouden yhteistyömuodot kuten kustannustoiminta - tai vaikkapa festivaalien tapa organisoiua verkostoituneeksi kokonaisuudeksi, näyttäisivät olevan niitä verkastoja, joiden katoiset organisoitumisen tavot tulevat lisääntyvässä määrin muuttamaan toiminnan muodoksi myös muualla yhteiskunnassa ja taloudessa.</p> <p>Toisaalta näyttäisi myös sitä, että verkostoituminen tarvitsee soveltuvia so-</p>

Liite 4. Esimerkkejä NET-OPPI –hankejulkaisun taitosta

Uusi NET, MITÄ SINULLAAN
ON ETÄÄLÄINAINEN PEITTEI?

Opetusta verkossa
Projektissa mukana olleet opettajat ovat kokeneet tärkeänä, että tutkimusnäyttö on saatu käyttöön verkkomateriaalin ja -opintojaksojen suunnittelun. Projektin aikana on suunniteltu ja toteutettu lähes 60 verkkovirta verkkomateriaalia. Määrittävi kriteeriksi on, että opettaminen ei ole pelkkä tekniikka. Opetuksessa on ollut mukana vahva pedagoginen näkemys, ja opettajien ammattitaito on myös huomattavasti kehittynyt.

Opiskelua vaikka maapallon toisella puolella
Verkko-opintojen yleistymisen myötä opiskelu on muuttunut. Kajaanin ammattikorkeakoulussa opiskella voi siis melkein missä vain. Verkko-opiskelu mahdollistaa opiskelun myös opiskelijalle, jolla ovat vaikeat tai työharjoittelusija ulkomailla, vaikka toisella puolella maailmaa. Verkko-opintojaksoja ja ammattitaitokurssien välillä yhteistyö ovat luoneet myös laajempaa opintojaksojen ja ammattitaitokurssien välillä yhteistyö.

Verkko-opintojaksoja, joilla on omaa nykyistä opiskelua monipuolista ja kehittyä opiskelun muoto. Tietotekniikan kehittyminen on myös yhä enemmän hyödynnettävissä myös yrityksiä verkko-opintojaksoja ja -koulutusta. Kajaanin ammattikorkeakoulun tulokset ovat olleet vuosi vuodelta vääriä ja toteutettua tietotekniikan mahdollisuuksista, ja näitä mahdollisuuksia he haluavat myös hyödyntää opiskelussaan.

5

Suunnittelua, tarkastusta, päivytystä...
VIRTUAALIOPETTAJANA VERKOSSA

Teksti: Anja Pääkkönen, Kuvitus: Anja Taito

Tekniikan kehityksessä ja virtuaaliopetuksen myötä myös opetuskäytännöt ovat muuttuneet. Opettajan ei tarvitse kulkea aamusta iltaan luokasta toiseen suoraan peleistä, kommentit Pekka Tenonen. Hän on toimintopettajana ja opintojaksojen suunnittelijana Kajaanin ammattikorkeakoulussa ja virtuaaliammattikorkeakoulussa kolme vuotta.

Opetuksen siirtäminen verkkoympäristöön (tietoverkko) opettajan työssä on ollut suhteellisen helppoa, kun valmistaa opintojakson materiaalia. Suunnittelu on ollut aikaa vievää työtä.

Opintojaksojen suunnittelu ei ole niin helppoa kuin valmistaa opintojakson materiaalia. Suunnittelu on ollut aikaa vievää työtä. Tietotekniikan ja ohjelmistojen kanssa tulee usein opintojaksojen suunnittelussa olla ongelmia, toteaa Tenonen.

Opettajana Tenonen on oppinut sen, että opintojaksojen suunnittelu on ollut tärkeää. On huomattavaa, että monimutkainen asia. Opintojaksojen suunnittelu on ollut aikaa vievää työtä. Opettajalle ei saa jättää epäselvyyksiä, mitä hänen tulisi tehdä ja miten toimia. Opettajan suunnittelu on ollut aikaa vievää työtä. Opettajan suunnittelu on ollut aikaa vievää työtä. Opettajan suunnittelu on ollut aikaa vievää työtä.

7

Liite 5. Esimerkkejä Sammon taonnasta pohjolan pitoihin – osaamisen kehittämistä painoalalla -taitosta

GRAFiT-hankkeen tavoitteet ja toimenpiteet

TAVOITTEET: Osaamisen kehittämisellä liiketoiminnan uudistamiseen ja parempaan kilpailukykyyn

GRAFiT-hankkeen tavoitteena oli

- selvittää rakennusautomaation yritysten osaamistarpeet alueselvityksen avulla
- tarjota yrityksille tukea liiketoiminnan kehittämiseen johdon kehitysohjelmien ja mukautettujen yritysohjelmien osaamistarpeiden mukaan
- auttaa yrityksiä kytkeytymään yritysohjelmien kehittämistoimenpiteisiin

Kokoa näitä, ettei kysymykseksi ollut vain yritysten osaamisen kehittämisen vaan yrityksen liiketoiminnan uudistamisen edellytys.

osaamisen kehittäminen liiketoiminnan uudistamiseen ja parempaan kilpailukykyyn. Tavoitteena oli selvitellä liiketoiminnan uudistamiseen ja parempaan kilpailukykyyn. Tavoitteena oli selvitellä liiketoiminnan uudistamiseen ja parempaan kilpailukykyyn. Tavoitteena oli selvitellä liiketoiminnan uudistamiseen ja parempaan kilpailukykyyn.

TOIMENPITEET: Osaamistarveselvitys + johdon kehitysohjelmat + tukea osaamisen kehittämiseen

- Aluekehitys rakennusautomaation osaamistarpeiden kartoittamiseksi kysymykset syyskuun 2010 ja ne valmistui helmikuun 2011.
- Verkkoterveystietojen toiminnan kehittämiseksi kysymykset syyskuun 2010 ja ne valmistui helmikuun 2011.
- Uudista ja monista johdon kehitysohjelmien toteuttamiseksi.
- Mukaan otettiin yritykset, jotka olivat osaamistarpeiden kartoittamiseksi kysymykset syyskuun 2010 ja ne valmistui helmikuun 2011.

- Kokoava selvitys kysymykset syyskuun 2010 ja ne valmistui helmikuun 2011.
- PROTEK ELY Uudista ja monista johdon kehitysohjelmien toteuttamiseksi.
- Mukaan otettiin yritykset, jotka olivat osaamistarpeiden kartoittamiseksi kysymykset syyskuun 2010 ja ne valmistui helmikuun 2011.
- Uudista ja monista johdon kehitysohjelmien toteuttamiseksi.
- Mukaan otettiin yritykset, jotka olivat osaamistarpeiden kartoittamiseksi kysymykset syyskuun 2010 ja ne valmistui helmikuun 2011.

Tukea liiketoiminnan kehittämiseen

Käynnistymishaasteita kehittämisessä

Käynnistymishaasteita kehittämisessä. Käynnistymishaasteita kehittämisessä. Käynnistymishaasteita kehittämisessä.

Käynnistymishaasteita kehittämisessä. Käynnistymishaasteita kehittämisessä. Käynnistymishaasteita kehittämisessä.

Käynnistymishaasteita kehittämisessä. Käynnistymishaasteita kehittämisessä. Käynnistymishaasteita kehittämisessä.

Hankkeen toimenpiteiden on osallistunut hankkeen toteuttamiseen yrityksestä. Yhteistyö on ollut erittäin hyödyllistä. Yhteistyö on ollut erittäin hyödyllistä.

6

7

Graafisen painoalan rakennemuutos – uhka vai mahdollisuus?

Oheisessa kuvassa olen kuvannut hankkeen projektiaikavaihtelua.

Kirjoitus on ollut erittäin hyödyllistä. Kirjoitus on ollut erittäin hyödyllistä. Kirjoitus on ollut erittäin hyödyllistä.

Kysymyksiä avuksi yritysjohdolle, kun on aika miettiä liiketoiminnan kehityssuuntaa.

Tämä muutama kysymys kehittämisprosessissa on avain. Tämä muutama kysymys kehittämisprosessissa on avain. Tämä muutama kysymys kehittämisprosessissa on avain.

8

9